

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ASIJSKÝCH STUDIÍ

BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCA

Vypožičané slová z čínštiny v cudzích jazykoch (angličtina)

Loan Words from Chinese in Foreign Languages
(English Language)

OLOMOUC 2010 Mária Mokošová

vedúci diplomovej práce: Mgr. David Uher, Ph.D.

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a uviedla všetky použité pramene a literatúru.

Olomouc, 5.júl 2010

Anotácia

Slovná zásoba anglického jazyka je charakterizovaná prijímaním mnohých vypožičaných slov z iných jazykov. Dokonca aj keď väčšina anglických slov pochádza z latinčiny, francúzštiny, gréčtiny, škandinávskych a ďalších európskych jazykov, vplyv ázijských jazykov má tiež svoje zastúpenie a v modernej dobe je veľmi populárny.

Skutočnosť, že anglický jazyk prijal vypožičané slová z čínskeho jazyka, súvisí aj s históriou Číny a Veľkej Británie. Podľa výsledkov práce je možné rozdeliť lexikálny význam týchto výpožičiek do určitých kategórií. Tieto kategórie pomáhajú priblížiť dôvody, prečo sa slovná zásoba anglického jazyka obohacovala čínskymi výpožičkami v minulosti a dnes. Okrem toho je táto práca aj dôkazom, že vzájomný proces prijímania nových slov do anglického jazyka a naopak stále pretrváva.

Kľúčové slová

Angličtina

Slovná zásoba

Tvorenie slov

Čínština

Výpožičky

Pod'akovanie

V prvom rade patrí pod'akovanie Mgr. Davidovi Uherovi, Ph.D. za jeho hodnotné a nápomocné rady pri písaní práce a zároveň aj za jeho odborné znalosti v oblasti lexikológie. V neposlednom rade sa chcem pod'akovať aj mojej rodine a priateľom, ktorí ma neustále podporovali nielen pri písaní mojej bakalárskej práce, ale aj počas celého štúdia na FF UP, a to najmä mojej sestre, ktorej by som chcela moju prácu zároveň aj venovať.

Edičná poznámka

Čínske znaky som ponechala v zjednodušenej/nezjednodušenej forme podľa toho, akými znakmi bol písaný pôvodný materiál. V prípade prepisu znaku do latinky som použila čínsku transkripciu pinyin.

Obsah

Edičná poznámka	
Úvod	5
1. Tvorba anglických slov	6
1.1 Vytváranie slov z lexikologického hľadiska	6
1.2 Vytváranie slov z morfológického hľadiska	7
2. Zmeny lexikálneho významu	8
2.1 Zovšeobecnenie	8
2.2 Špecializácia	8
2.3 Ľudová etymológia	8
3. Etymológia anglických slov	9
3.1 Staré vypožičané slová	9
3.2 Moderné vypožičané slová	10
4. Kategorizácia vypožičaných slov z čínštiny	11
4.1 Jedlá a ingrediencie	13
4.2 Meditatívne slová a čínska filozofia	16
4.3 Povolania, športy a spoločenské hry	18
4.4 Čínske tradičné oblečenie	19
4.5 Prírodné javy	20
4.6. Slová označujúce čínsky jazyk	22
5. Historický prehľad vypožičaných slov z čínštiny	24
5.1 Hodvábná cesta, misionári a sinológovia	25
5.2 Ópiové vojny, kolonizácia a námorný obchod	26
5.3 Čínski imigranti v U.S.A.	27
5.4 Moderná spoločnosť	28
Záver	33
Resumé v anglickom jazyku	35
Zoznam literatúry	36
Zoznam príloh	39

Edičná poznámka

Čínske znaky som ponechala v zjednodušenej/nezjednodušenej forme podľa toho, akými znakmi bol písaný pôvodný materiál. V prípade prepisu znaku do latinky som použila čínsku transkripciu pinyin.

Úvod

Dorozumieť sa anglicky na základnej úrovni zvládne v dnešnej dobe väčšina ľudí podstatne rýchlo, a tým uľahčuje prekonávať jazykové bariéry pri medzinárodnej komunikácii. V slovnej zásobe anglického jazyka sa objavujú slová rôzneho charakteru. Jedným zo zámerov mojej práce je zistiť pôvod týchto cudzích slov a dôvody, pre ktoré tieto výrazy v minulosti obohatili anglický jazyk a aká je situácia v súčasnosti.

Hlavnou témou mojej práce sú vypožičané slová¹ v anglickom jazyku so zameraním sa na výrazy z čínskeho jazyka. Fakt, že anglický jazyk prijímal slová rôzneho pôvodu, o tom svedčí aj prítomnosť slov pochádzajúcich z ázijských jazykov. Avšak zistiť, aké sú príčiny prijímania týchto exotických slov a ich vplyv v rámci histórie Číny a Veľkej Británie, je primárnym cieľom mojej práce. Okrem poznania etymológie jazyka je nevyhnutnou súčasťou aj poznanie jazyka samotného, teda ako sa tvorí nová slovná zásoba z morfológického aj lexikálneho hľadiska.

Vo svojej práci budem čerpať z primárnych zdrojov, ako sú etymologický slovník anglického jazyka a čínsky prekladový slovník. Nájsené čínske vypožičané slová v angličtine zoradím do kategórií, ktoré sú vhodné pre danú oblasť slov podľa ich lexikálneho významu a pokúsim sa aj pomocou odbornej literatúry bližšie určiť ich históriu. Zároveň by som chcela konkretizovať situáciu a príčiny vypožičiavania čínskych slov do angličtiny v súčasnosti.

¹ Vypožičané slovo je nové slovo, ktorým bola slovná zásoba jazyka obohatená, či už žiadnou alebo nepatrnou zmenou v morfológii slova. V angličtine sa jedná o zmenu sufixu pri tvorení množného čísla, ako napr. Lat. *curriculum* – *curricula*, Lat. *index* – *indices/indexes*. (VESELOVSKÁ 2005: 21)

1. Tvorba anglických slov

Angličtina je veľmi bohatá na slovnú zásobu. Podľa Jaroslava Peprníka z knihy *English Lexicology* (2006) je jedným z hlavných dôvodov aj geografická poloha Britských ostrovov, ktorá z historického hľadiska vo veľkej miere dopomohla k rozšíreniu slovnej zásoby anglického jazyka. Aby sme však lepšie pochopili, odkiaľ sa všetky tie výrazy nazhromaždili a prečo sa anglické slová dajú vyjadriť minimálne štyrmi odlišnými spôsobmi bez seba menšieho rozdielu vo význame, je dôležité nazrieť aj do minulosti jazyka samotného.

Peprník vysvetľuje, že počiatky angličtiny siahajú súvisiac s príchodom Keltov a Rimanov na územie Veľkej Británie omnoho skôr, prvé vypožičané slová z čínštiny boli prijaté v období hodvábanej cesty.² V prvom rade je teda nutné pochopiť, že jazyk samotný nevznikol z ničoho, ale postupným osídľovaním rôznych národov a kmeňov na území Britských ostrovov sa začali vytvárať základy toho, čomu dnes hovoríme moderný anglický jazyk. Podľa Peprníka sa ďalej píše, že čím viacej národov prichádzalo osídľovať územie Veľkej Británie, tým bohatší sa jazyk stával. Okrem toho sa v knihe *English Lexicology* (2006) uvádza, že vďaka atraktívnej polohe Britských ostrovov, ktoré sa stali terčom útoku nielen Rimanov a Germánskych kmeňov, ale neskôr aj Nomádov, Francúzov a rôznych iných národností, sa anglický jazyk obohacoval či už prijímaním nových termínov, ktoré sa najskôr vypožičiavali a postupne sa stávali pevným článkom slovnej zásoby alebo pridávaním nového významu už existujúcim slovám. Zároveň sa slovná zásoba začala rozširovať prostredníctvom anglických spisovateľov, cestovateľov, botanikov, či iných bádateľov. (PEPRNÍK 2006: 81-85)

1.1 Vytváranie slov z lexikologického hľadiska

Na základe teoretických poznatkov z knihy *English Lexicology* (2006) od Jaroslava Peprníka je jedným zo spôsobov, ako sa obohacuje a rozširuje slovná zásoba jazyka, práve vypožičiavanie slov z cudzích jazykov. V prípade anglického jazyka sú v najväčšej miere zastúpené jazyky, ktoré s anglicky hovoriacimi krajinami zdieľajú spoločnú históriu. Peprník píše, že napriek tomu sa v angličtine nájdu aj slová z arabských, či dokonca ázijsky hovoriacich krajín. (PEPRNÍK 2006: 101-103) Z historického pohľadu Peprník rozlišuje vypožičané slová do kategórií, a to na staré vypožičané slová, ktoré dali základ modernému

² Bližšie v kapitole 5.1

anglickému jazyku a datujú sa do obdobia renesancie a moderné vypožičané slová, ktoré sa prakticky začínajú datovať od roku 1476 súvisiac so založením kníhtlače až po súčasnosť, čím sa začal formovať moderný anglický jazyk. (PEPRNÍK 2006: 81-85) Podľa Perníka sa staré aj moderné vypožičané slová vo všeobecnosti rozdeľujú do dvoch skupín, a to vypožičané slovo alebo kalk.

Pepník ďalej vysvetľuje, že okrem slov, ktoré boli vypožičané z iných jazykov sa vytvárali aj úplne nové slová, tzv. neologizmy. Postupne sa používali v bežnej hovorovej reči, a tým sa stali pevnou súčasťou slovnej zásoby, napríklad anglické slovo *utopia* – „utópia“ – Thomas Moore. (PEPRNÍK 2006: 76)

1.2 Vytváranie slov z morfológického hľadiska

Podľa Veselovskej z knihy *English Morphology and Morphosyntax: Syllabi, Examples and Exercises* (2005) je anglický jazyk v porovnaní s českým jazykom oveľa analytickejší, avšak nie tak analytický ako čínsky jazyk. Aj z toho dôvodu vyplýva, že sa čínske výpožičky pomerne ľahko adaptovali do angličtiny. Z čínskych výpožičiek je najviac zastúpeným slovným druhom podstatné meno. (VESELOVSKÁ 2005: 42-50)

V knihe *English Morphology and Morphosyntax: Syllabi, Examples and Exercises* (2005) sa nová slovná zásoba anglického jazyka vytvára z morfológického hľadiska pomocou prípon – sufix (*selfishness* – „sebeckosť“) alebo predpon – prefix (*unhappy* – „nešťastný“), prípadne vkladáním morfému do slova – interfix (*unfuckingbelievable* – „neuveriteľný“).

Ďalej sa podľa Veselovskej anglické slová môžu rôzne derivovať a to spätným odvodzovaním (*beggar* – *to beg* – „žobrák- žobrať“), konverziou alebo analógiou. (VESELOVSKÁ 2005: 21, 22)

Veselovská tvrdí, že ďalším typom vytvárania slovnej zásoby anglického jazyka sú napríklad skratky (*abbreviation*), anglické slovo *refrigerator* – **fridge** – „chladnička“ alebo akronym *United States of America* – *U.S.A.* (VESELOVSKÁ 2005: 21)

Okrem toho podľa Veselovskej tvorba slov pomocou kompozície znamená, že sa jedná o vytváranie existujúcich slov, ktoré sa spájajú v jeden celok, a tým dávajú možnosť vzniku ďalších nových slov, *do-it-yourself* – „urob si sám“ alebo *blending*, inými slovami „spájanie slov s vynechaním niektorých častí“, napríklad *Chinese+English= Chinglish*. (VESELOVSKÁ 2005: 22)

2. Zmeny lexikálneho významu

V knihe Jaroslava Peprníka *English Lexicology* (2006), zmena lexikálneho významu je dôležitým článkom pri tvorbe novej slovnej zásoby. Ide o dlhodobý proces vývoja staronových slov, ktorých význam sa zovšeobecnil (*Widening*) (PEPRNÍK 2006: 39) alebo sa zo všeobecného hľadiska skonkretizoval (*Narrowing*). (PEPRNÍK 2006: 41) Peprník píše o zaujímavom spôsobe prijímania nových slov, a to ľudová etymológia (*folk etymology*). (PEPRNÍK 2006: 56)

2.1 Zovšeobecnenie

Podľa Peprníka je zovšeobecnenie (*Widening*) dlhodobý proces zmeny slov, kde z konkrétneho významu vznikali slová so širším významom. (PEPRNÍK 2006: 39) Peprník uvádza ako príklad slovo „vták“ (*bird*) – v starej angličtine to znamená „mladý vták“ (*young bird*), ako všeobecný význam pre „vták“ sa používalo slovo „hydina, vtáctvo“ (*fowl*). (PEPRNÍK 2006: 39)

2.2 Špecializácia

Peprník ďalej uvádza, že špecializácia (*Narrowing*) predstavuje opačnú zmenu slov ako pri zovšeobecňovaní. Podľa neho ide o proces, pri ktorom sa vďaka prikladaniu konkrétnych významových znakov slová stávali viacej špecifickejšími a ich význam sa obmedzil. (PEPRNÍK 2006: 41) Peprník uvádza príklad anglického slova *town* – „mesto“, pôvodne malo význam „ohradenie“, z nemeckého slova *Zaun* – „plot“ (PEPRNÍK 2006: 41)

2.3 Ľudová etymológia

Pod pojmom ľudová etymológia (*Folk Etymology*) vysvetľuje Peprník tvorenie slov tak, ako bežní ľudia cudzie slová počuli a prispôbovali ich slovám, ktoré im niečo pripomínali. (PEPRNÍK 2006: 56) Peprník uvádza príklad: „*Demijohn* podstúpil dvom zmenám zahŕňajúc ľudovú etymológiu. Nádoba bola pomenovaná po *Damghan*, perzské mesto, kde sa vyrábala. Francúzi pozmenili výraz na *dame-jeanne* (*Lady Jane*) a angličtina sa s menšou zmenou prispôsobila francúzskej forme, a preto *demijohn*.“ (PEPRNÍK 2006: 56)

3. Etymológia anglických slov

„Slovná zásoba sa rozširuje buď prijímaním nových slov alebo pridávaním nového, doplnujúceho významu už existujúcim lexikálnym formám.“ (PEPRNÍK 2006: 39)

Pod pojmom „etymológia slov“ HITCHINGS vo svojej knihe *The Secret Life of Words* (2008) vysvetľuje výraz ako „pôvod slov, teda skúmanie slov, podľa toho, z akého jazyka pochádzajú“. Jedná sa o lingvistický termín, ktorý je jedným z najdôležitejších spôsobov tvorby slovnej zásoby. Existujú špecializované slovníky, na základe ktorých sa dá určiť, akého pôvodu sú slová v danom jazyku, v angličtine napr. „Oxfordský slovník anglickej etymológie“ (*The Oxford Dictionary of English Etymology*). „...Slovo „etymológia“ je zlúčeninou gréckeho slova „pravda“ a „slovo“, avšak stále budeme prekvapení, že toto slovo bolo importované do angličtiny z francúzskeho jazyka.“ (HITCHINGS 2008: 18)

Peprník rozdeľuje etymológiu anglických slov, teda vypožičané slová z cudzích jazykov, na dve hlavné obdobia, a to od vzniku starých vypožičaných slov, ešte pred rokom 55 pñl., teda príchodom Keltov, ďalej inváziou rímskych, germánskych, vikingských a normánskych kmeňov až do roku 1476, kedy William Caxton založil kníhtlač. Podľa Peprníka sa od roku 1476 začal tvoriť moderný anglický jazyk, do ktorého prenikali moderné vypožičané slová a počnúc týmto obdobím začali do anglického jazyka prenikať vo väčšej miere aj slová iného ako európskeho pôvodu. (PEPRNÍK 2006: 81-85)

3.1 Staré vypožičané slová

V kategórii starých vypožičaných slov sa podľa knihy od Jaroslava Peprníka *English Lexicology* (2006) výpožičky prijímali z Keltských, Rímskych, Germánskych a Normánskych kmeňov. (PEPRNÍK 2006: 81-85) Ďalej Peprník uvádza, že dôvodom prijatia týchto slov je okupovanie a podmaňovanie územia Veľkej Británie okolitými národmi, ktoré žili na území a používali svoj jazyk. (PEPRNÍK 2006: 81-85)

3.2 Moderné vypožičané slová

„V 20.storočí narástol lexikón anglického jazyka o 90,000 slov. Z čoho okolo 5000 slov bolo importovaných z iných jazykov.“ (HITCHINGS 2008: 306)

Na základe výskumu z knihy Jaroslava Peprníka *English Lexicology* (2006), z európskych jazykov tvorí najväčšiu skupinu vypožičaných slov práve francúzsky jazyk a vypožičané slová z nemeckého jazyka, ktoré sa týkajú najmä jedál a nápojov. (PEPRNÍK 2006: 89-94) Peprník ďalej uvádza, že menej výpožičiek sa zachovalo z holandčiny a zo škandinávskych jazykov, oproti tomu veľa slov v anglickom jazyku pochádza taktiež z taliančiny a španielčiny. (PEPRNÍK 2006: 95-99)

Hitchings ďalej píše, že veľa španielskych slov, preniklo do americkej angličtiny z latinskej Ameriky v období Mexickej vojny (1846-8) a počas veľkej migrácie hispánskych národov do U.S.A. začiatkom minulého storočia. (HITCHINGS 2008: 256, 287)

Hitchings uvádza aj evidenciu židovského jazyka: „Okolo 2,5 milióna Židov emigrovalo z Európy do Ameriky medzi rokmi 1877 a 1917. Založili židovské školy a obchody, charity a synagógy a v týchto inštitúciách sa hovorilo židovským jazykom.“ (HITCHINGS 2008: 258)

Čo sa týka slovanských jazykov, podľa Peprníka sú vďaka početnej skupine emigrantov z oblasti Bohémie dochované aj výpožičky z českého jazyka (*polka, robot, slivovice*). (PEPRNÍK 2006: 100)

Ďalej Peprník tvrdí, že z neeurópskych jazykov má v angličtine najväčšie zastúpenie arabský jazyk (*alcohol, hashish*), kde slová boli prijímané prostredníctvom francúzštiny alebo španielčiny. Okrem toho sa Peprník zmieňuje, že je pomerne dosť výpožičiek aj z ázijských jazykov, a to z hindu a sanskrit (*pyjamas – pyžamo, yoga*) a japončiny (*geisha, karaoke, sushi*) a čínštiny.³ (PEPRNÍK 2006: 101-104)

„...Avokáda, baklažány a cukety sa stali neúprosne známymi... viac a viac ľudí jazdí na nemeckých autách, chodí na dovolenky k španielskemu pobrežiu, pije francúzske víno a kopíruje najnovšiu taliansku módu. Odvtedy popularizácia zahraničných komodít rozšírila svoj dosah: autá smú byť kórejské, dovolenky v Turecku alebo v Thajsku, víno z Chile, móda japonská, či škandinávská. Xenofóbia pretrváva, ale dokonca aj najviac zaujatí nacionalisti budú jesť zahraničné jedlo a chodiť na dovolenky do zahraničných rezortov.“ (HITCHINGS 2008: 321)

³ Bližšie v kapitole 3

4. Kategorizácia vypožičaných slov z čínštiny

V knihe *Secret Life of Words* (2008) od Hitchingsa sú vypožičané slová z čínštiny definované ako výrazy, ktoré sú čínskeho pôvodu v anglickom jazyku a pochádzajú buď z čínštiny samotnej alebo sú to slová, ktoré do jazyka prenikli nepriamo, a to ako vypožičané slová z kórejského, japonského⁴, či vietnamského jazyka. Ďalej sa v tejto knihe uvádza, že všetky tieto jazyky majú spoločnú jazykovú rodinu, a tým je Sino-Tibetská jazyková rodina. Okrem iného Hitchings pripomína, že všetky vyššie uvedené jazyky používajú znaky, nakoľko vypožičané slová v angličtine sú zaznamenané ich fonetickým prepisom do latinky. (HITCHINGS 2008: 244)

Hitchings ďalej píše, že aj napriek rozsiahlej geografickej polohe krajiny, kde sa ľudia dorozumievajú čínskym jazykom, takýchto vypožičaných slov z mandarínskeho jazyka do anglického je pomerne málo. Okrem toho Hitchings pripomína, že práve preto sa nejedná o čisté vypožičané slová z čínštiny, nakoľko ich pôvod bol spočiatku ovplyvnený latinským, španielskym, portugalským, francúzskym jazykom a zároveň väčšina z nich pochádza z južného čínskeho dialektu. (HITCHINGS 2008: 225-226)

„Jak již bylo zmíněno výše, v čínštině mnoho výpůjček není. Stejně tak ani v angličtině není mnoho výpůjček z čínštiny. Většina z nich je poměrně starého data a pochází z jiných dialektu než standartní čínštiny.“ (KANE 2009: 176).

V knihe *Secret Life of Words* (2008) sa ďalej uvádza, že existujú rôzne zdroje, prostredníctvom ktorých sa anglický jazyk obohacoval vypožičanými slovami z čínštiny. Jedným z najdôležitejších etáp, kedy čínske vypožičané slová prenikali do angličtiny, bolo obdobie „hodvábnej cesty“. Podľa Hitchingsa sa všetko v podstate začalo okolo roku 1540, kedy sa Portugalci usadili v Macau a začali obchodovať s Čínou. Ako jednu z najdôležitejších postáv tohto obdobia Hitchings píše o Petrovi Mundy, ktorý bol syn anglického obchodníka a svojimi zápiskami a skúsenosťami zaznamenával prvé vypožičané slová z čínštiny v angličtine. Hitchings uvádza slová ako napríklad porcelán, korenie, hodváb a čínske paličky. (HITCHINGS 2008: 241)

⁴ Hitchings udáva príklad meditatívneho slova **zen** (anglicky *Zen*), ktoré je síce adaptované do anglického jazyka zo súčasnej doby z Japonska, ale ide v skutočnosti o starú výpožičku z čínštiny (čínsky 禪 **chán**). Význam slova je spojený s Budhizmom, úplne originálny pôvod je zo Sanskritu **dhyana** (čínsky 坐禪 **zuòchán**). Podobným prípadom je aj japonské slovo **Kanji** (anglicky *kanji*), ktoré je starou japonskou výpožičkou z čínštiny a znamená „čínske znaky“ (čínsky 汉字 **Hànzì**). (HITCHINGS 2008: 165-167)

„Mundyho zápisky obsahovali slová ako *chopsticks* a *kimono* a pri zapisovaní ponúkal to, čo sa javilo ako prvé diagnózy problémov, ktorým musel čeliť pri stretnutí s čínskymi hovoriacimi, keď sa pokúšali vysloviť anglické slová – evidentne sa zachoval názov jeho mena *Pe-tang Mun-ty*.“ (HITCHINGS 2008: 241)

Podľa Wiltshire v knihe *Encounters with China* (2003) boli od tej doby počas mnohých rokov západní obchodníci vnímaní čínskymi obyvateľmi ako nenásytní barbari, a dôkaz toho je aj Budhizmus, čím sa stal v podstate až do 19. storočia jediným zahraničným vplyvom, ktorí dokázali Číňania akceptovať. (WILTSHIRE 2003: 14)

Ako som už vyššie spomínala, podľa Wiltshire preniknutie čínskych slov do angličtiny sa začalo vďaka *East India Company*, námorníckym obchodom medzi východom a západom, kde najdôležitejšími produktmi boli čaj a ópium. (WILTSHIRE 2003: 16, 24)

Hitchings sa ďalej zmieňuje, že nielen takéto vzácne suroviny sa stali lákavým zdrojom obchodovania. V skutočnosti preniklo do anglického jazyka všetko to zaujímavé a atraktívne, čo západ nepoznal a čo sa nedalo inak pomenovať, maximálne foneticky mierne pozmeniť. „Lákavé chute nás zaviedli až ku konfliktom a inšpirovali veľké projekty pirátstva a dobývania. V angličtine, jazyk jedla signalizuje oboje - naše imperiálne kontakty a naše kozmopolitné ambície.“ (HITCHINGS 2008: 292)

Na základe výsledkov hľadania v etymologickom slovníku anglického jazyka podľa Harpera (2010), Onionsa (1966), podľa knihy *The Secret Life of Words* (2008) od Hitchingsa a podľa knihy *English Lexicology* (2006) od Peprníka sa takéto exotické slová dajú kategorizovať podľa ich lexikálneho významu, a to napríklad na jedlá a ingrediencie a celkovo všetko to, čo súvisí so stravovaním, ďalšou skupinou by sa dala nazvať čínska filozofia, taktiež spätá s východnou kultúrou a náboženstvom, okrem toho slová spojené s povoláním, športom a bojovými umeniami, tradičné čínske oblečenie, zvyky a meteorologické termíny a zároveň aj kategória slov, ktorá súvisí s kultúrou a jazykom samotným.

4.1 Jedlá a ingrediencie

ketchup, chop, chopsticks, chop suey, chow Mein, chow-chow, bok choy, soya, tofu, cumquat, lychee, ginseng, dim sum, wok, tea, chin chin

Hitchings uvádza, že asi najjednoduchším spôsobom ako sa môže obohatovať slovná zásoba anglického jazyka je cez žalúdok. Práve preto je jednou z najrozsiahlejších skupín gastronomická oblasť. Slová nečínskeho pôvodu ako napríklad *pizza, spaghetti, burrito* sú toho nemalým dôkazom a čínsky jazyk nie je žiadnou výnimkou. (HITCHINGS 2008: 242)

Aj keď sa zrejme väčšine ľudí vybaví pri pomyslení na čínske jedlo slovo „ryža“ (*rice*), v čínštine existuje množstvo ďalších jedál, ktoré sa stali súčasťou anglickej kuchyne a zároveň aj jazyka. Takou nevyhnutnou gastronomickou pomôckou, a teda aj čínskou výpožičkou je podľa Peprníka napríklad slovo „kečup“ (anglicky *ketchup*, americky taktiež *catsup*). (PEPRNÍK 2006: 103) Hitchings ďalej píše, že toto slovo pochádza cez malajský jazyk a americkú angličtinu z južnej čínskej provincie Fujian **ke-tziap, kche-chiap**. (HITCHINGS 2008: 243) Kane sa zmieňuje vo svojej *Knížke o čínštine* (2009), že originálne sa jedná o akýsi rybací nálev, do ktorého sa pridávala zelenina, konkrétne „lilek, baklažán“ po čínsky 茄汁 **qiézhī** „...doslovné znamená *lilková šťáva*, zde se však vztahuje k *barbarskému lilku*, tedy „rajčeti“.“ (KANE 2009: 176)

Ďalším zaujímavým slovom je **chop**, ktoré sa tiež spája so stravovaním, a to dokonca vo viacerých použitíach. Hitchings vysvetľuje základ slova **chop**, čo znamená „rýchly“ (anglicky *quick*, čínsky 快 **kuài**, z kantonského dialektu **kap**), z toho boli pravdepodobne odvodené aj slová ako „čínske paličky“ (anglicky *chopsticks*), deduplikáciou dalo za vznik anglického slova *chop, chop*, čiže „rýchlo, rýchlo“ alebo anglický názov jedla *chop suey*, ktorým sa nazýva jedlo pripravované z fazuľkových strúčikov, bambusových výhonkov, vodných gaštanov, cibule, hríbov, pridaním mäsa alebo ryby, ryže a sójovej omáčky. Hitchings uvádza aj pôvod slova, ktoré je z kantonského dialektu **tzapsuey, kapsuey** podobne v čínštine 快碎 **kuàisuì**, čo doslovne v preklade znamená zmiešané kúsky. (HITCHINGS 2008: 242)

Hitchings ďalej popisuje význam ďalšieho známeho jedla **chow mein** (anglicky *chow Mein*, čínsky 炒面 **chǎomiàn**), čo sú vlastne udusené kúsky mäsa, hríbov a zeleniny podávané so smaženými cestovinami. Hitchings ďalej píše, že toto slovo bolo vypožičané do angličtiny z čínskeho dialektu z oblasti Taishan v okolí Peking (炒麵 **chau meing**), odkiaľ

prví čínski imigranti prišli do Ameriky. Základ slova **chow** (čínsky 炒 **chǎo**) pochádza z kantonskej reči, **chowchow** (anglicky *chow-chow*) znamenalo „jedlo“, doslovne „smažený“. (HITCHINGS 2008: 243)

Podľa Harpera slovo **bok choy** pochádza z čínskeho slova 白菜 **báicài**, čo doslovne znamená „biela zelenina“, čiže „kapusta“. (HARPER 2010)

Kane uvádza medzi spomínané slová aj veľmi často používanú „sójovú omáčku“, či obľúbený „sójový syr“. Podľa Kane sa ďalej píše, že takéto vypožičané slová sú v skutočnosti staré japonské vypožičané slová z čínštiny, a teda slovo **soy** (anglicky *soya*) je z japonského slova **shoyu** pochádza z čínskeho 酱油 **jiàngyóu**, doslovne „(fazuľová) omáčka“ (čínsky (豆) 酱 **dòu jiàng**) a „olej“ (čínsky 油 **yóu**). Zaujímavý je aj fakt, že v angličtine sa namiesto „sójový syr“ (anglicky *soya cheese*) častejšie používa výraz **tofu** (anglicky *tofu*), čo v preklade znamená to isté (čínsky 豆腐 **dòufu**). Od toho by sa ďalej dali odvodiť aj slová, ako napríklad „sójová fazuľa“ (anglicky *soya-bean*), nakoľko **soy** je vlastne omáčka vyrobená dlhodobým kvasením fazúľ v náleve. (KANE 2009: 176)

Podľa Hitchingsa sa vďaka medzinárodnému obchodu do západných zemepisných šírok z východu dostalo aj ovocie so svojim pôvodným názvom, ako napríklad **kumquat** a **lichee**. (HITCHINGS 2008: 243)

Hitchings popisuje históriu slova **kumquat** (anglicky taktiež *cumquat*) ako citrusové ovocie vo vnútri s dužinatou sladkou kyslou šťavou (čínsky 柑橘 **gānjú** – mandarínkový pomaranč, citrus, 金橘 **jīnjú** – tangerína), ktoré preniklo do anglického jazyka približne okolo roku 1699. Okrem toho sa Hitchings zmieňuje aj o slove „mandarínka“ (anglicky *mandarin*), pri ktorom by sa dal očakávať čínsky pôvod, avšak toto slovo bolo prijaté do anglického jazyka zo švédskeho jazyka.

Hitchings ďalej vysvetľuje slovo „liči“ alebo podľa Kane (2009) „čínska slivka“ (anglicky *lychee*, *lichee*) z kantonského nárečia ako **laitzi** je malé okrúhle ovocie s dužinatou šťavou vo vnútri (čínsky 荔枝 **lìzhī**). (HITCHINGS 2008: 243)

„Čínskeho pôvodu je také „čínska mandragora“ – „žen-šen“ (人參 **rénshēn**).“ (KANE OK, DU 2009: 176) Hitchings popisuje svetovo známu rastlinu „ginseng“ (anglicky *ginseng*), často zamieňaná s výrazom **ginkgo** (japonsky 银杏 **yínxìng**), ktorá pochádza taktiež z Číny (čínsky 人參 **rénshēn**) a doslovne znamená „ľudský koreň“... „referencia k rozštiepenému mäsitému koreňu rastliny, ktorá sa podobá páru nôh...“ (HITCHINGS 2008: 243). Podľa Hitchingsových štúdií sa ďalej tvrdí, že toto slovo preniklo do anglického jazyka

prostredníctvom japončiny, hoci v dnešnej dobe 人參 **rénshēn** znamená v japončine výraz pre „mrkvu“ a „ginseng“ sa po japonsky povie 朝鮮人參 **Cháoxiǎnrénshēn**, čiže doslovne „kórejská mrkva“. (HITCHINGS 2008: 165-167)

Hitchings uvádza, že v minulom storočí prenikli aj čínske slová spojené s gastronómiou, ktoré sa adaptovali do angličtiny, a to napríklad **dim sum** (anglicky *dim sum*), okolo roku 1948 z kantonského dialektu **dim sam**, čo v preklade znamená tradičné čínske stolovanie pozostávajúce z rôznych kúskov (dusené či smažené knedličky, kura a ryžové guľôčky) všetko podávané v malých porciách, v preklade doslovne malé srdce (čínsky 點心 **diǎnxin**). (HITCHINGS 2008: 243)

„Nasledujúce slovo „wok“ (anglicky *wok*) pochádzalo tiež z kantonského dialektu a v anglických knihách o čínskom kuchárstve sa začalo objavovať v 50tich a 60tich rokoch.“ (HITCHINGS 2008: 243). Pravdepodobne z čínskeho jazyka malo pôvod zo slova 鍋 **guō**, čo v preklade znamená „hrniec, panvica“. (HITCHINGS 2008: 243)

Azda najznámejším čínskym slovom, ktorým sa obohatila slovná zásoba anglického jazyka, a ktoré aj keď nie veľmi by sa dalo zaradiť do gastronomickej oblasti, je výraz pre slovo „čaj“ (anglicky *tea*). „Čaj – slovo zrejme naučené od holandských obchodníkov, ktorí ho získali cez malajský dialekt prostredníctvom amojského nárečia z čínštiny.“ (HITCHINGS 2008: 225). Hitchings píše, že slovo preniklo do angličtiny už okolo roku 1661, ako prvý ho predstavil obchodník Samuel Pepys, okrem toho ho spomína aj anglický spisovateľ Alexander Pope vo svojom diele *The Rape of the Lock* (1712-1714). (HITCHINGS 2008: 243,244)

Podľa Peprníka je toto slovo z amojského dialektu **tey**, **tee**, do čínštiny preniklo prostredníctvom holandčiny. (PEPRNÍK 2006: 103) Hitchings ďalej spomína, že zároveň sa v anglickej hovorovej reči ojedinele používa aj výraz *char* (čínsky 茶 **chá**). (HITCHINGS 2008: 244) „Pitie čaju sa stalo vo Veľkej Británii veľmi populárne vďaka vplyvu portugalskej manželky kráľa Karla II. Čo sa týka samotného termínu pre pitie čaju, tak aj takáto výpožička existuje v anglickom jazyku.“ (HITCHINGS 2008: 244) „*Yam-cha* je pomerne novou výpůjčkou z kantonštiny (饮茶 **yǐnchá** „pít čaj“).“ (KANE 2009: 176) .

Hitchings zmieňuje frázu, ktorá sa používa pri prípitku. Hitchings píše, že okrem anglického slova *cheers*, čiže „na zdravie“ sa často hovorí aj *chin chin*. (HITCHINGS 2008: 243) Toto slovo pochádza z čínskeho 卿卿 **qīngqīng** a označuje formu adresovania cisára ministromi alebo vyjadrenie náklonnosti, formálne používané medzi manželom a manželkou alebo blízkymi priateľmi. (HITCHINGS 2008: 243) „Prípitok *chin chin* je (1795) je verziou Mandarínovho salutovania t'sing t'sing.“ (HITCHINGS 2008: 243)

4.2 Meditatívne slová a čínska filozofia

Confucianism, Taoism, feng shui, yin yang, kowtow, tycoon, cumshaw, Gung ho, brainwashing

Ďalším dobrým zdrojom čínskych slov⁵ vypožičaných do angličtiny, ktorého prijímaniu sa anglickí hovoriaci za žiadnu cenu nemôžu vyhnúť sú čínske zvyky a filozofia, ktoré sú späté s dávnou históriou a kultúrou ďalekého východu. Keďže tieto slová sú pre anglický jazyk veľmi špecifické, preto si vo väčšine prípadoch, a to aj vo výslovnosti zachovávajú svoj čínsky pôvodný názov. (HITCHINGS 2008: 245)

Podľa Harperovho etymologického slovníka sa za kolísku čínskeho učenia považuje filozofia dávneho čínskeho učenca Konfucia, ktorý dal za vznik svojmu učeniu, „Konfuciánstvu“ (anglicky *Confucianism*). Harper ďalej uvádza, že toto slovo je polatinčené z čínskeho slova **kongfuzi**, čo doslovne znamená „Majster Kong“, a pridaním sufixu –ism (anglický sufix označujúci ideológie, dogmy), a teda tento výraz je v podstate odvodený z čínskeho mena **Kongzi** dávneho učenca a čínskeho výrazu pre „Majster“ **fuzi** (čínsky 孔子 **Kǒngzǐ** a 夫子 **fūzǐ**, čiže skrátené 孔夫子 **Kǒngfūzǐ**). (HARPER 2010)

Harper ďalej uvádza podobný príklad čínskeho učenia, čím je filozofia „Taoizmu“ (anglicky *Taoism, Daoism*). Podobne ako *Confucianism*, aj toto slovo vzniklo prijatím čínskeho základu slova „cesta“, čiže **dao** (čínsky 道 **dào**) a pridaním sufixu –ism (anglický sufix označujúci ideológie, dogmy). (HARPER 2010)

V modernej dobe je veľmi obľúbené čínske slovo „feng-šuej“, ktoré sa používa aj v angličtine (anglicky *feng shui*) a je spojené s čínskou filozofiou. Podľa Hitchingsa je slovo prijaté priamo z čínskeho slova „vietor“ 风 **fēng** a „voda“ 水 **shuǐ**, ktorého význam vyjadruje esteticky vyvážený objekt so scenériou, často v súčasnosti sa používa v oblasti architektúry a dizajnu interiérov a exteriérov. (HITCHINGS 2008: 245)

Peprník sa ďalej zmieňuje o ďalšom pomerne známom slove čínskej filozofie, ktoré sa bez zmeny, či lexikálnej alebo fonetickej používa v anglickom jazyku, a to slovo **Yin Yang** (anglicky *Yin and Yang*, čínsky 阴阳 **yīnyáng**) (PEPRNÍK 2006: 103)

⁵ Medzi slová, ktoré patria do skupiny čínskej filozofie nesporne patrí aj „Dalajláma“ (anglicky *Dalai Lama*). Peprník vysvetľuje toto slovo, že je v podstate zložené z čínskeho 班禪喇嘛 **Bānchánlāmā**, čiže hlavný duchovný poradca Dalajlámu a do angličtiny sa prekladá z roku 1698. (PEPRNÍK 2006: 104)

Hitchings definuje, že sa jedná sa o dva protikladné prvky prírody, konkrétne 阴 **yīn** – mesiac, tmavý, negatívny, ženský prvok a 阳 **yáng** – slnko, svetlý, mužský prvok. (HITCHINGS 2008: 16)

Iným čínskym zvykom, ktoré Peprník spomína vo svojej knihe *English Lexicology* (2006) je sloveso **kowtow** prebraté z kantonského dialektu (anglicky *kowtow*), ktoré doslova znamená „klopať hlavou“ (čínsky 磕头 **kētóu**). (PEPRNÍK 2006: 103) Hitchings spomína, že išlo o tradičný čínsky zvyk, pri ktorom podradený človek prejavoval úctu svojmu nadriadenému, tým že poddane kľáčať na kolenách a búchal hlavou o zem. (HITCHINGS 2008: 244) „*Kowtow* bolo prijaté v skorom 19.storočí ako podstatné meno, prvý autor, ktorý ho začal používať ako sloveso – a to ho používal obrazne – bol Benjamin Disraeli v roku 1826.“ (HITCHINGS 2008: 244)

Ďalej sa Hitchings vo svojej knihe *The Secret Life of Words* (2008) zmieňuje o veľmi častom slove, ktoré sa používa v modernej angličtine, a to slovo „magnát“ (anglicky *tycoon*). Hitchings ďalej vysvetľuje etymológiu slova, ktoré je starou čínskou výpožičkou do japonského slova 大官 **dàguān**, čo v doslovnom preklade znamená „vysoký úradník“ alebo 大君 **dàjūn**, doslovne „vysoký šľachtic“. Podobne znie aj kantonský výraz **taipan**, ktoré označuje hlavu veľkej spoločnosti“, čiže „podnikateľ“ (anglicky *a leading business entrepreneur*, čínsky 大班 **dàbān**). (HITCHINGS 2008: 245)

Ako za ďalší čínsky zvyk sa dá považovať aj slovo „vd'ačnosť“ (anglicky *cumshaw*), ktoré v podľa Harpera predstavuje „pocit obrovskej vd'aky“, adaptované z amojského dialektu **kam si** (čínsky 感谢 **gǎnxiè**). (HARPER 2010)

Hitchings vykresľuje situáciu počas druhej svetovej vojny, kedy americký plukovník Evans Carlson prijal z čínštiny slovo **gongho** (anglicky *Gung ho - industrial co-operation*). Toto slovo je odvodené z čínskej skrátenej verzie 工 **gōng** „práca“ a 合 **hé** „spolu“ (工业合作社 **gōngyèhézuòshè**). (HITCHINGS 2008: 245) „... a Carlsonoví námorní vojaci, usilujúc sa zachovať zjednotený front, prevzali *Gung ho* ako ich motto.“ (HITCHINGS 2008: 245)

Ďalším podobným spôsobom sa ustálilo v anglickom jazyku aj slovné spojenie⁶ „vymývanie mozgov, deformovanie myslenia“ (anglicky *brainwashing*). Podľa Harpera bol

⁶ Pod výrazom kalk (*calque*) sa dá rozumieť doslovné preloženie slov alebo fráz z iného jazyka, ako napr. *superman*, (超人 **chǎorén**), *brainwashing* (洗脑 **xǐnǎo**, pričom 洗 **xǐ** znamená *wash* - „umyť“, 脑 znamená **nǎo** *brain* - „mozog“, teda *brainwash*) (IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, MANÍKOVÁ 1983: 430)

tento psychologický termín prvýkrát používaný dobrovoľníkmi ľudovej armády. Ide o doslovný preklad z čínštiny (čínsky 洗腦 **xǐnǎo**), kde 洗 **xǐ** znamená „umývať“ a 腦 **nǎo** „mozog“. Harper ďalej vysvetľuje pôvod slova, ktoré do anglického jazyka preniklo vďaka americkým zajatcom počas vojny v južnej Kórei. Tento psychologický koncept poukazuje na násilné naočkovanie myšlienok tak, aby sa ľudia vzdali svojich politických, spoločenských a náboženských názorov a zároveň aby prijali kontrastujúce prísne a zdržanlivé postoje alebo presvedčanie prostredníctvom propagandy. (HARPER 2010)

4.3 Povolania, športy a spoločenské hry

Kung fu, Wu shu, Tai chi, Mah-jong, weiqi - go, ping pong

Veľmi častým zdrojom prijímania čínskych slov je pre anglický jazyk aj obľúbená oblasť čínskych bojových umení, spoločenských hier a športov. Hitchings konkretizuje, že tieto vypožičané slová boli vo väčšine prípadoch prevzaté v druhej polovici 20. storočia. Niektoré takéto výrazy sú tak unikátne, že neexistuje pre ne anglický ekvivalent, a tak sú to často priamo vypožičané slová, ktorých čínska forma bola zachovaná so zanedbateľnou zmenou vo výslovnosti. (HITCHINGS 2008: 245)

Hitchings predstavuje čínske sebaobránné športy, ku ktorým patrí aj **Kung fu** (čínsky 功夫 **gōngfu**) alebo v doslovnom zastaranom preklade „zručnosti“ (anglicky *Kung fu - skills*) a **Wu shu**, doslovne „bojové umenie“ (anglicky *Wu shu - shadowboxing, swordplay*, čínsky 武术 **wǔshù**). (HITCHINGS 2008: 245, KANE 2009: 176) „*Kung fu* je čínska metóda súboja, kde sa používajú ruky a nohy, nie zbrane.“ (PEPRNÍK 2006: 103)

Ako za podobný prípad bojových umení označuje Kane (2009) aj **taiji** (anglicky *Tai chi*, čínsky 太极拳 **tàijíquán**), v preklade 太极 **tàijí**, čiže „absolútne“ a 拳 **quán**, čiže „päť“. Jedná sa o systém meditatívnych fyzických cvičení, ktoré sú založené na rovnováhe, koordinácii a ľahkých pohyboch, vychádzajúc z tradičnej čínskej filozofie a opierajúc sa o absolútne tradičnej čínskej kozmológie, chápanej ako zdroj všetkých stvorených vecí. (KANE 2009: 176)

Hitchings spomína, že veľmi obľúbenou spoločenskou hrou v Číne je „madžong“ (anglicky *mah-jong(g) game*). Jedná sa o starú čínsku spoločenskú hru, založenú na stratégii a určitej dávke šťastia, ktorá bola v anglickom jazyku prvýkrát zaznamenaná etnografom Stewartom Culinom okolo roku 1895. (HITCHINGS 2008: 245) Hitchings ďalej

popisuje, že „Madžong“ zvyčajne hrajú štyria hráči so 144 doštičkami, ktoré sú rozložené na hernom poli. Tento termín doslovne znamená „vrabce“ (anglicky *sparrows*, čínsky 麻雀 **máquè**), a to kvôli „...rachotanie doštičiek, s ktorými sa hrá táto hra je podobné zvuku vrabcov hádajúc sa pre kúsok omrvinky.“ (HITCHINGS 2008: 245) Okrem toho Hitchings hovorí, že výraz „vrabce“ alebo **máquè** sa doposiaľ používa v niektorých južných čínskych dialektoch a v kantonskom jazyku. (HITCHINGS 2008: 245)

Ďalšou spoločenskou hrou prevzatou z čínštiny je aj napr. **wéiqí**. Kane vysvetľuje, že tento výraz je v skutočnosti stará japonská výpožička z čínštiny (čínsky 围棋 **wéiqí**) často známa ako „go“, z japonského slova 囲碁 **igo** (anglicky *go*). Hrá sa s čiernymi a bielymi figúrkami na doske pozostávajúcej z 361 krížov. (KANE 2009: 176)

Kane sa zmieňuje aj o športovej hre **pingpong**, ktorá je zaujímavosťou tejto kapitoly. Aj keď toto slovo sa javí ako čínska výpožička, pretože čínsky výraz pre stolný tenis je 乒乓球 **Pīngpāngqiú**, v skutočnosti sa jedná naopak o anglické vypožičané slovo z americkej angličtiny. „...Pingpong je od roku 1990 ochrannou známkou na výrobu vybavení pro stolní tenis firmy Parker Brothers, obě slova napodobují zvuk míčku při úderu pálkou.“ (KANE, OK, DU 2009: 177)

4.4 Čínske tradičné oblečenie

Silk, cheongsam, qipao/chipao, cashmere

V tejto kategórii nie je mnoho vypožičaných slov. Avšak predsa sa nájdu slová, ktoré sa postupne dostali aj do anglického jazyka. Azda medzi najbežnejšie a najpoužívanejšie sem patrí slovo „hodváb“ (anglicky *silk*). (HITCHINGS 2008: 16, 64)

Podľa Hitchingsa slúžil pôvodne tento materiál pre čínskych kráľov a ako dar pre ostatných, avšak vďaka „hodvábnej ceste“ sa stal jedným z veľmi vzácných a populárnych produktov pre medzinárodný obchod. (HITCHINGS 2008: 16, 64)

Hitchings hovorí, že originálne sa jazykovedci domnievali, že toto slovo pochádza z gréckeho slova *serik-ós*, či latinského slova *sericus*, ale z etymologického hľadiska je história hodvábu oveľa staršia a pochádza práve z čínskeho slova 絲 **sī**, doslovne „trblietavá látka“. (HITCHINGS 2008: 18) „Napríklad slovo *silk* absolvovalo dlhú cestu z čínštiny cez gréčtinu a latinčinu do angličtiny. Putovanie tohto slova v človeku vyvoláva romantické spomienky na hodvábnu cestu a taktiež stojí za povšimnutie aj transformácia z latinského

sericus do anglickej podoby *silk*, zo spoluhlásky *r* na *l*, čo bolo pravdepodobne spôsobené osvojením slova v slovanských jazykoch vďaka prvým baltským obchodníkom s hodvábom.“ (HITCHINGS 2008: 18)

Ďalším slovom, ktoré Hitchings spomína, je aj výraz pre dlhé orientálne oblečenie so sukňou s rozparkom a čínskym tradičným golierom. Existujú dva druhy, rozdelené podľa toho, či ich nosili muži alebo ženy. Ženská verzia pre tento výraz je **cheongsam** (anglicky doslovne *long garment, gown, cheongsam*) pochádza z kantonského slova **cheungsaam** 長衫, zo šanghajskeho **zanze, zansae**, v čínštine sa prekladá ako 旗袍 **qípáo**⁷. (HITCHINGS 2008: 245) Často sa toto slovo môže zamieňať s čínskym výrazom 长衫 **chángshān**, čo je mužská verzia tohto oblečenia a v doslovnom preklade znamená tento výraz „dlhý nepodšíty odev“. (HITCHINGS 2008: 245)

Za povšimnutie stojí aj slovo, ktoré je v angličtine často používané a pochádza z dnešného územia Číny, respektíve Tibetu ako napríklad „kašmír“ (anglicky *cashmere*). (HITCHINGS 2008: 229) Podľa Hitchingsa pochádza tento výraz z oblasti Jammu a Kashmir, územie medzi Severnou Indiou a Pakistanom. „Slovo *cashmere* je pomenované podľa provincie v západných Himalájach, kde táto jemná bavlna, tak obľúbená moľami, bola tradične zberaná.“ (HITCHINGS 2008: 229) Podľa Harpera sa v čínštine toto slovo používa ako 羊绒 **yángróng**, čo doslovne v preklade znamená kozie jemné vlákna, a to opodstatnene, pretože pravý kašmírový sveter je naozaj vyrobený z jemných kozích chlupov, zvyčajne z kozej briadky. (HARPER 2010)

4.5 Prírodné javy

Chow-chow, Shih-Tzu, bonsai, kaolin, typhoon

Pomenovanie tejto kategórie slov sa týka výpožičiek, ktoré sú nejakým spôsobom späté s prírodou. Konkrétne sa jedná o názvy zvierat, rastlín, meteorologických fenoménov a podobne. Táto oblasť slov je taktiež pre anglickú slovnú zásobu tak unikátna, že sa slová nedali preložiť, a tým podľa Hitchingsa sa zachoval s fonetickými zmenami aj ich pôvodný význam. (HITCHINGS 2008: 244)

⁷ Qipao, chipao v anglickom jazyku taktiež pod názvom *mandarin gown*

Podľa Harpera, niektoré rasy psov, ktoré získali popularitu na západe, sú paradoxne čínskeho pôvodu. Jedná sa napríklad o rasu „čau-čau“ (anglicky *chow-chow*). (HARPER 2010) Harper píše, že pôvodne toto slovo referuje k akejkol'vek husto chlpacej rase psovi, ktorý má širokú hlavu aj ňufák, odlišný od inej rasy svojím špecificky modro-čiernym zafarbeným jazykom. Slovo *Chow-chow* pochádza z kantonského **kau**, čínsky 狗 **gǒu**, čo je všeobecným pomenovaním pre psa. (HARPER 2010).

Hitchings okrem toho spomína, že sa v angličtine používa aj slovo *Shih-Tzu*, doslovne „leví pes“, čiže „lev“ (anglicky *lion dog*, čínsky 狮子 **shīzi**). (HITCHINGS 2008: 245)

Kane uvádza, že ďalším príkladom anglickej výpožičky z japončiny je slovo „bonsaj“, doslovne „miniatúrny strom v miske“ (anglicky *bonsai*). V skutočnosti sa jedná o starú japonskú výpožičku z čínštiny (čínsky 盆栽 **pénzāi** alebo 盆景 **pénjǐng**). „miniatúrní strom v misce...“ (KANE 2009: 176) Definícia slova „bonsaj“: „Malý japonský strom, úmyselne zakrpatený, filozofia alebo estetika miniatúrnosti“... „Z japonského slova pre rastlinu v kvetináči, ktorá je spojená s čínskym **pénjǐng**, čo znamená 'krajinka na podnose'“. (HITCHINGS 2008: 165)

Podľa Hitchingsa bola okolo roku 1741 nájdená na čínskom pohorí v provincii Jiangxi biela vápenatá hlina, ktorá bola používaná na výrobu porcelánu. Peprník ďalej uvádza, že sa táto surovina používala aj v medicíne ako absorbujúci prípravok na odstránenie tráviacich ťažkostí. (HITCHINGS 2008: 244, PEPRNÍK 2006: 103) Kane píše, že keďže miesto nálezu bolo po čínsky 高岭 **gāolǐng**, prevzaté slovo „kaolín“ (anglicky *kaolin*) sa dodnes používa pre túto výrobnú surovinu. „Např. výraz „kaolín“ pochází z čínského 高岭 **gāolǐng** vysoký *kopec*, což je ale název konkrétního místa, kde se v Číně tato surovina pro výrobu porcelánu těží.“ (KANE, OK, DU 2009: 176)

Zaujímavým slovom v tejto kategórii je aj „tajfún“ (anglicky *typhoon*). Hitchings uvádza, že tento meteorologický výraz pochádza zrejme od čínskych námorníkov (čínsky 台风 **táifēng**). „Slovo „tajfún“ sa z čínštiny pretransformovalo do arabského *tufan* a z toho vznikol anglický výraz.“ (HITCHINGS 2008: 245)

4.6 Slová označujúce čínsky jazyk

Pinyin, pidgin, Peking, shanghai, China, yamen, yen, mandarin

Obzvlášť špeciálnou kategóriou vypožičaných slov z čínštiny do anglického jazyka tvorí skupina výrazov, ktoré referujú k čínskemu jazyku samotnému. Buď sa jedná o výrazy používané v lingvistickej terminológii alebo sa tieto slová vzťahujú k oblastiam v Číne, kde ich názov je rovnaký, avšak s pozmeneným lexikálnym významom.

Čínskou výpožičkou, ktorá sa v anglickom jazyku vôbec foneticky nezmenila je slovo **pinyin** (anglicky taktiež *pinyin*). Kane vysvetľuje, že v podstate sa jedná o prepis čínskych znakov do latinky. Tento výraz je nevyhnutný pre študentov čínštiny a znamená v doslovnom preklade „kombinovanie zvukov do slabík“ (čínsky 拼音 **pīnyīn**). (KANE 2009: 21-25) „*Pinyin* (čínskymi znaky 拼音 **pīnyīn**) není „anglický přepis“, jak se někteří lidé mylně domnívají. Byl vyvinut samotnými Číňany. Vznikl v rámci jazykové reformy nastartované brzy po vzniku ČLR.“ (KANE, HT 2009: 25)

Aj keď nie úplnou výpožičkou, ale skôr počínšteným výrazom, ktorý sa znovu začal používať v anglickom jazyku je slovo **pidgin** (anglicky *pidgin*). Tento výraz podľa Harpera pochádza z anglického slova *business*, čiže „podnikanie“ a jedná sa o čínsku formu anglického jazyka, ktorá sa využíva na podnikateľské účely pre zjednodušenie komunikácie. (HARPER 2010)

Ďalším výrazom je medzinárodne známe slovo **Peking** (anglicky Peking/Beijing). Harper uvádza, že nielen, že sa jedná o názov hlavného mesta Číny, ale zároveň označuje aj „vzorkovanú hodvábnu látku“ (čínsky 北京 **běijīng**). (HARPER 2010)

Medzi málo frekventované slovné druhy, ktoré sú čínskou výpožičkou sa radí sloveso **shanghai** (anglicky *to shanghai*, čínsky 伤害 **shānghài**). Hitchings tvrdí, že výraz je pomenovaný podľa čínskeho mesta Šanghaj a má negatívne konotácie. V dávnej dobe znamenalo toto slovo „násilne (pomocou omamných látok alebo podvádzaním) posadiť ľudí nedobrovoľne na loď a vyslať ich na plavbu“. Podľa Hitchingsa išlo o metódu, ktorou sa nútené získavali námorníci, neskôr sa výraz používal pri akejkoľvek nedobrovoľnej situácii, kde sa získavali ľudia pre prácu z donútenia. (HITCHINGS 2008: 245) „Sloveso *shanghai* je atribútom pre veľmi brutálne spôsoby, ktorými boli námorníci odvedení na plavby do Ďalekého Východu.“ (HITCHINGS 2008: 245)

Azda najviac očividnou výpožičkou je slovo **china** (anglicky *China, china*). Hitchings spomína, že toto homonymum má dva lexikálne významy, pochádza z čínštiny do anglického jazyka cez latinčinu a pomenúva názov krajiny, čiže „Čína“ (čínsky 中国 **Zhōngguó**) alebo „porcelán“ (čínsky 瓷 **cí**). (HITCHINGS 2008: 166, HARPER 2010) Harper ďalej píše, že aj keď je v Číne najrozsiahljšia národnostná menšina Han, slovo „Čína“ bolo údajne pomenované podľa názvu dynastie Qin (čínsky 秦 **Qín**). (HARPER 2010)

Yen, tento termín pochádza podľa Hitchingsa z čínskeho slova 愿 **yuàn**, čo znamená „nádej, túžba, želanie“. Veľa ľudí pozná toto slovo skôr z japonského pôvodu. Hitchings tvrdí, že pre tých, ktorí majú silné nutkanie pre jedlo z rýchlych občerstvení sa používa aj slovné spojenie „yen za pizzu“ (anglicky *yen for pizza*). (HITCHINGS 2008: 271)

„Překládat *Mandarin* do češtiny výrazem „mandarínština“ je zcela nevhodné. Užívejte označení „čínština“, kterým se u nás automaticky rozumí *standartní čínština*.“ (Kane 18, pozn HT). Peprník vysvetľuje ďalší spôsob, ako sa toto slovo dá chápať: „*Mandarin* osoba s veľmi dôležitým zamestnaním vo vláde, často považovaná za príliš výkonného.“ (PEPRNÍK 2006: 103) Prekvapujúco Hitchings uvádza, že slovo „mandarín“ alebo teda často nesprávne preložený výraz „mandarínska čínština, mandarínština“ (anglicky *mandarin*), nie je čínskou výpožičkou do anglického jazyka. „Tá *mandarínština*, ktorú by sme očakávali, že má niečo dočinenia s čínštinou, dostala pomenovanie zo švédskeho jazyka.“ (HITCHINGS 2008: 243)

5. Historický prehľad vypožičaných slov z čínštiny

Podľa Wiltshire z knihy *Encounters with China* (2003) sa z historického hľadiska dá povedať, že jedným z dôležitých stretnutí „západu a východu“ sa začalo približne v 19.storočí nášho letopočtu, a to išlo konkrétne o stretnutie najväčších ríš sveta: „Malý mocný ostrov kráľovnej Viktórie a stredné Mandžuské kráľovstvo.“ (WILTSHIRE 2003: 6) Wiltshire ďalej označuje takéto obdobie ako stretnutie „leva a draka“. (WILTSHIRE 2003: 6) Wiltshire okrem toho spomína, že Čína sa v tej dobe snažila o izoláciu a chránila sa pred nenásytnými západnými obchodníkmi, ktorých tak veľmi lákalo nové a nepoznané bohatstvo východu. Na druhej strane zobrazuje Wiltshire Veľkú Britániu, ktorá bola v tomto období najväčšou industriálnou veľmocou sveta, a teda ani jedno z kráľovstiev sa očividne nesnažilo o vzájomnú pomoc a napredovanie v technológiách, či nových ideológiách. (WILTSHIRE 2003: 8-11) Wiltshire ďalej popisuje celú túto etapu, ktorá pokračovala takmer až do 20.storočia nášho letopočtu, kedy v roku 1949 bola vyhlásená Čínska Ľudová Republika. Po roku 1949 nastalo ďalšie podobné obdobie izolácie, ako za panovania Mandžuského kráľovstva. (WILTSHIRE 2003: 11)

Podme sa však pozrieť trochu bližšie na dôvody stretnutí medzi východom a západom. Za prvý dôvod pokladá Wiltshire nevinné obchodné stretnutie, kde Veľká Británia dominovala so svojou autoritatívnou spoločnosťou vo východnej Indii (*The British East India Company*). (WILTSHIRE 2003: 13) Hitchings potvrdzuje, že barbarské západné krajiny lákala najmä široká ponuka čínskych korenín a bylín, ktorou obchodníci nielen že obohatili gastronomickú oblasť západu, ale zároveň aj slovnú zásobu anglického jazyka. (HITCHINGS 2008: 225, WILTSHIRE 2003:14-15)

Mnoho ľudí si často kladie otázku, prečo veľa vypožičaných slov pochádza skôr z kantonského jazyka. Dôvod uvádza Wiltshire, a tým je veľká izolácia Číny, kde panovník obmedzil obchodovanie iba do južnej časti Číny, konkrétne do oblasti Kantonu. (WILTSHIRE 2003: 14-15) „Keďže kantonský prístav je jediným, cez ktorý majú vonkajší barbari povolené obchodovanie, v žiadnom prípade nemajú povolené túlať sa a navštevovať iné miesta stredného kráľovstva.“ (WILTSHIRE 2003: 15) Hitchings spomína, že okrem bylín a korenín boli ďalšími dôležitými surovinami obchodu hodváb, porcelán, lakovaný tovar a samozrejme čaj. (HITCHINGS 2008: 225, WILTSHIRE 2003: 16) Čaj alebo po anglicky *tea* je podľa Hitchingsa vhodným príkladom kantonského slova, ktoré sa v dialekte vyslovuje inak na rozdiel od mandarínskeho výrazu *chá*. (HITCHINGS 2008: 244)

Ďalším dôvodom stretnutia dvoch veľmocí, ktoré Hitchings uvádza, je obdobie ópiových vojen, ktoré boli v podstate prvým vojnovým obdobím počas námornického obchodu medzi západom a východom. (HITCHINGS 2008: 243, 262) „Keď ópiové vojny skončili v prospech Britov, tí si samozrejme osvojili niektoré územia Číny a vytvorili kolónie.“ (WILTSHIRE 2003: 32-37)

„Príchod čínskych slov do angličtiny sa začal vo vážnosti ako výsledok obchodovania s ópium a čajom (*East India Company*). ... Indické ópium platilo za čínsky čaj, do roku 1833 okolo 35 miliónov libier čaju bolo každoročne touto obchodnou spoločnosťou importovaných.“ (HITCHINGS 2008: 243)

5.1 Hodvábna cesta, misionári a sinológovia

Vo veľkom atlase Číny, pod názvom *Svět Číny* (1997) sa opisuje obchodovanie Číny so svetom. Príkladom je hodvábna cesta, ktorá bola azda prvým spojením medzi východom a západom. Ďalej sa v knihe píše, že to nebola len staroveká medzinárodná obchodná cesta, ale aj rozmanitý obchodnícky most, ktorý spájal kultúru Číny, Indie, Perzie, Arabských štátov, Grécka a viedol až do Ríma. Toto obchodovanie trvalo od dynastie Han až do pádu dynastie Yuan. Hitchings uvádza, že názov obchodnej trasy je pomenovaný podľa hlavnej suroviny „hodváb“ (*silk*)⁸, s ktorou sa tam začalo obchodovať. Okrem hodvábu sa obchodovalo s rôznymi technológiami a vymoženosťami tej doby, drahými kameňmi, remeselnými výrobkami, parfumami, koreninami, medicínami, šperkami, ba dokonca táto púť rozširovala vzdelanosť, kultúru, ale aj choroby. (ANDRŠ, SEHNAL 1997: 122, 220, HITCHINGS 2008: 18)

Wiltshire píše, že príchod prvých západných misionárov do Číny bol zaznamenaný už okolo 17. a 18. storočia nášho letopočtu, čiže omnoho skôr ako sa začal námornícky obchod medzi západom a východom. Ďalej sa v knihe *Encounters with China* (2003) zobrazuje situácia takto: „Jezuiti začali nosiť čínske úbory, učili sa jazyk a čítali čínsku klasiku, zároveň protestanti preložili Bibliu a tým vdýchli do čínskej kultúry nové obzory. Avšak na rozdiel od barbarských obchodníkov západu sa misionári snažili byť zhovievaví voči čínskemu vierovyznaniu, nakoľko v Číne už dávno predtým existoval Konfucianizmus (*Konfucianism*), Budhizmus a Taoizmus (*Taoism*)⁹.“ (WILTSHIRE 2003: 39-53) Wiltshire ďalej spomína, že miestom stretnutia všetkých Jezuitov prichádzajúcich do Číny sa stal Hongkong. Hitchings

⁸ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.4

⁹ Bližšie o pôvode slov v kapitole 4.2

pripomína, že v tej dobe mala veľký vplyv na angličtinu aj portugalčina a zároveň aj latinčina, čo dosť ovplyvňovalo čínske výpožičky, ktoré sa prostredníctvom misionárov prijímali do anglického jazyka. (HITCHINGS 2008: 225, 226, 243) Naopak, čo sa týka sinológov v Číne, tak veľký vplyv na výpožičky mal francúzsky jazyk kvôli dlhej histórii záujmu francúzskych sinológov. Kane uvádza, že do Číny prichádzali známi misionári a sinológovia, ako napríklad James Flint, Herbert Giles, či C. P. Fitzgerald. (KANE 2009: 32-33)

5.2 Ópiové vojny, kolonizácia a námorný obchod

Podľa Hitchingsa sa v 18.storočí stalo obchodovanie medzi Indiou a Veľkou Britániou bežnou záležitosťou. Hlavnými surovinami boli neznáme ovocie a koreniny, ako napríklad škoric a šafran. Korenie sa nielen využívalo ako gastronomická pomôcka, ale aj na výrobu parfumov. (HITCHINGS 2008: 225) Hitchings ďalej uvádza, že práve tieto exotické slová ako napríklad *cumquat*¹⁰ sa stali čínskymi výpožičkami počas tohto obdobia. „Dampier entuziasticky referuje k výrazu **kumquat**, čo v kantonskom dialekte znamená malý zlatý pomaranč, v Číne viacej rozšírený termín ako **kin ku**.“ (HITCHINGS 2008: 243)

Z oblasti medicíny vtedy dominovali populárne, bolesť utišujúce vlastnosti ópia. Wiltshire ďalej píše, že ópium sa vyvážalo z prístavov v Kantone a Macau. (WILTSHIRE 2003: 24-28) „Pre chudobných, opiom potlačené sny ponúkali rýchly únik z chudoby a úľavu od bolestivých končatín.“ (WILTSHIRE 2003: 28)

Wiltshire ďalej odôvodňuje, že dôsledkom toho sa rozvinul obchod medzi Britániou a Čínou, kde dominovalo veľmi významné slovo „čaj“¹¹ (anglicky *tea*). Hitchings popisuje, že už v roku 1660 sa začal rozvíjať veľký export týchto surovín do Európy a prvé záznamy o slove „čaj“ vznikli v týchto rokoch. (WILTSHIRE 2003: 16, HITCHINGS 2008: 225, 245) „Podstatné meno „čaj“ bolo novinkou pre Samuela Pepys v roku 1661 (on vysvetľuje, že je to „čínsky nápoj“), ale v diele od Alexandra Pope *The Rape of the Lock* (1712-14) toto slovo už nepotrebovalo žiadne okrášlenie.“ (HITCHINGS 2008: 244) Čaj urobil na Britov veľký dojem, dôkazom čoho sa stal nevyhnutnou súčasťou každodenných popoludňajších posedení anglických dám a džentlmenov. Ďalej Hitchings vysvetľuje situáciu, že neskôr začalo čínske ópium platiť za čínsky čaj a vznikli nepokoje, pretože následne sa zdražovalo striebro vzhľadom k medeným minciam, mimo toho samotné fajčenie ópia spôsobovalo veľké

¹⁰ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.1

¹¹ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.1

problémy v spoločnosti, z dôsledku pestovania sa zmenšovala orná pôda, čím vznikalo násilie a korupcia medzi pašerákmi a úradníkmi. (BAKEŠOVÁ 2001: 6-8, HITCHINGS 2008: 243, WILTSHIRE 2003: 16-23)

Wiltshire uvádza, že po vyvrcholení napätia počas obchodu s ópium sa zaviedli nové pravidlá. Briti vďaka svojej vyspelej armádnej technike a podpísaním Nankingskej zmluvy získali nové koloniálne územie Hongkongu a námorný obchod sa ešte viac rozvinul. (BAKEŠOVÁ 2001: 8, WILTSHIRE 2003: 34) Hitchings vysvetľuje, že počas tejto etapy sa anglická slovná zásoba obohatila o nové slová ako napríklad *cumshaw*¹² alebo *to shanghai*¹³. Tieto slová mali veľký vplyv na európske krajiny a Japonsko. Wiltshire ďalej tvrdí, že väčšina výrazov má pôvod prevažne z oblasti Kantonu, nakoľko v Hongkongu, ktorý v tej dobe slúžil ako britská kolónia, sa ľudia dorozumievali južným čínskym dialektom. (WILTSHIRE 2003: 34-35) Podľa Hitchingsa práve odtiaľ pochádza aj čínska výpožička *cheongsam*¹⁴ a preto, že bola prijatá z kantonského nárečia, tak nemá úplnú podobu čínskeho výrazu **changshan**.

5.3 Čínski imigranti v U.S.A

Podľa Hitchingsa sa už od začiatku 19.storočia cítili anglickí hovoriaci v menšine oproti novým imigrantom, ktorí prichádzali na americký kontinent. Na územie prichádzalo množstvo prisťahovalcov nielen z Európy, ale aj z Ázie. Hitchings ďalej uvádza, že vznikali rôzne národnostné menšiny, ktorých materinský jazyk bol španielsky, taliansky, ruský, nemecký, poľský, grécky, arabský, perzský, vietnamský, ale aj kórejský, či čínsky a zároveň mnoho iných jazykov, vrátane afrických, indických a škandinávskych. (HITCHINGS 2008: 254)

Mimo toho Hitchings vystihuje aj vypožičané slová z čínštiny, ktoré prenikali do angličtiny a väčšinou zobrazovali čínsku kultúru, tradície a z oblasti jedál, napríklad *chop suey*.¹⁵ Jedlo zohrávalo významnú časť pri formovaní histórie anglickej slovnej zásoby. Dôkazom, že si miestni americkí obyvatelia obľúbili čínsku kuchyňu je aj množstvo čínskych reštaurácií, ktoré sa na území zachovali dodnes. „Veľmi nedávno sa začali rozširovať indické a čínske reštaurácie, zároveň spolu s rastúcim počtom kuchýň z Libanonu, Grécka, Turecka a Japonska si naše jazyčky zvykli na nové senzácie.“ (HITCHINGS 2008: 296)

¹² Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.2

¹³ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.6

¹⁴ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.4

¹⁵ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.1

Podľa spisovateľa Zhang z knihy *Between Two Generations: Language Maintenance and Acculturation among Chinese Immigrant Families* (2008) okrem mnohých zmien, ktorým sú čínski imigranti v U.S.A. vystavení pri každodennom živote, platí aj skutočnosť, že z lingvistického hľadiska musia čeliť najmä otázke jazyka. Zhang ďalej uvádza, že existujú tri hlavné kritéria prispôbovania sa kultúre, a to menovite jazyková kompetencia, účasť na kultúrnych podujatiach a spoločenské vzťahy. (ZHANG 2008: 20) Zhang uvádza, že problematika spočíva v tom, či si zachovať svoj materinský jazyk alebo sa úplne prispôbiť podmienkam krajiny, kde daný jazyk pri každodennej komunikácii zohráva veľmi dôležitú rolu. „Na základe prieskumu US Census 2000, viac ako 47 miliónov ľudí (18%) hovoria v domácnostiach jazykom iným ako angličtina, z ktorých väčšina sú v zahraničí narodení imigranti a ich predkovia.“ (ZHANG 2008: 9)

Zhang podľa svojich výskumov tvrdí, že tento fakt platí aj o prisťahovalcoch z Číny a prikladá dôraz čínskym deťom: „Jazykovej zmene podliehajú vo veľkej miere aj deti čínskych prisťahovalcov, ktoré aj napriek rýchlej adaptácii, si stále zachovávajú časť kultúrneho dedičstva, a to hlavne pri účasti na etnických aktivitách.“ (ZHANG 2008: 120-121) V knihe *Between Two Generations: Language Maintenance and Acculturation among Chinese Immigrant Families* (2008) sa ďalej píše, že čínski prisťahovalci si svoje zvyky a tradície prísne strážia a vďaka tomu vznikajú aj nové vypožičané slová, ktoré do angličtiny prenikajú vo svojej pôvodnej čínskej forme.

Za zmienku stoja výrazy z oblasti čínskych bojových umení ako napríklad *wu shu*, *kung fu*, či meditatívne cvičenie *tai chi*¹⁶. Hitchings píše o týchto cvičeniach, ktoré spôsobili v angličtine prudký rozmach v 60tich rokoch minulého storočia aj vďaka filmom s bojovými umeniami, kde zažiaril čínsky herec Bruce Lee. (HITCHINGS 2008: 245)

5.4 Moderná spoločnosť

V súčasnej dobe Hitchings píše, že ľudia sa takmer voľne pohybujú po celom svete a moderné technológie majú prevahu nad vojenskou armádou. Skončila sa doba cisárov a kráľov, ktorí si prísne strážili svoje územné celky. Hitchings ďalej spomína západný svet, ktorý vrátil svoje kolónie východu a Japonsko spolu s Čínou sa stali svetovými veľmocami. (HITCHINGS 2008: 306-308)

¹⁶ Bližšie o pôvode slov v kapitole 4.3

Koniec 20.storočia ukázal, že naša spoločnosť je veľmi multikulturálna, a preto je čím ďalej tým ťažšie rozlíšiť, odkiaľ slová pochádzajú. Hinchings pripomína zvýšenie potreby vytvorenia univerzálneho analytického jazyka pre moderný svet. Autor ďalej uvádza, že flexibilita angličtiny, ktorej slovná zásoba bola otvorená pre prijímanie cudzích slov už od počiatkov jej vzniku, umožnila modernému svetu túto potrebu naplniť.

Podľa Hinchingsa bola naopak flexibilita čínskeho jazyka ešte pred niekoľkými desiatkami rokov veľmi malá a takmer nikto by netušil, že všetky tie vypožičané slová do angličtiny sa raz vrátia do Číny, samozrejme v inej podobe. Hinchings tvrdí, že v súčasnosti sa čím ďalej tým viac nielen Čína otvára svetu, ale aj slovná zásoba čínskeho jazyka prijíma čoraz viac slov z anglického jazyka.

Podľa Kane (2009) sú jedným z najbežnejších spôsobov tvorenia nových slov fonetické výpožičky a vôbec nie je nezvyčajné, keď na vás Číňania predávajúci na ulici pokrikujú slová ako *hello!*, *coca-cola* alebo *bye-bye!*. Hinchings uvádza dôvody, prečo je tomu tak a azda tým najbežnejším je Internet. Aj keď si čínske autority prísne strážia svoje národné informácie, tvrdí Hinchings, slová ako „heker“ (anglicky *hacker*, čínsky 黑客 **hēikè**), „demokracia“ (anglicky *democracy*, čínsky 德谟克拉西 **démòkèlāxī**), či „AIDS“ (anglicky *AIDS*, čínsky 艾滋病 **àizībìng**) nie sú v Číne žiadne tabu. Avšak prevažne takéto fonetické výpožičky sú viac menej len súčasťou hovorovej reči. (KANE 2009: 172-176)

Kane uvádza inú možnosť vzájomného obohacovania slovnej zásoby, a tou sú študenti. Jedným z najvýraznejších fenoménov v nedávnej histórii je veľké množstvo mladých ľudí, ktorí vycestovali študovať do zahraničia. „V posledných dvaceti rokoch sa tisíce mladých Číňanov usídlili v Spojených štátoch, Kanade, Európe, Austrálii, na Novom Zélandu a v ďalších častiach sveta.“ (KANE 2009: 19)

Hinchings upozorňuje aj na šírenie nových slov prostredníctvom počúvania hudby, pozerania filmov, reklám a celkovo zobrazuje konzumnú spoločnosť, ktorá takisto dopomohla k prijímaniu neznámych slov, ktoré pochádzajú z cudzích jazykov a sú pre spoločnosť tak lákavé a atraktívne. (HITCHINGS 2008: 312-317) Peprník tvrdí, že vypožičané termíny splňajú čím ďalej tým menej svoje základné funkcie, no o to viac sa stávajú súčasťou jazyka moderných ľudí. (PEPRNÍK 2006: 88)

Hinchings píše, že to isté platí aj o vypožičaných slovách z čínštiny, nakoľko sa momentálne v anglickom jazyku používajú takmer všetky výrazy, ktoré majú niečo spoločné s moderným životným štýlom. „Posledné výpožičky sú pochopiteľne tie, ktoré vyzerajú najviac cudzokrajne a práve teraz, keď vyvolávajú najhluchší protest. Napriek tomu sa ich

cudzozemské postavenie rýchlo stráca a v skutočnosti, ako sme videli, práve to môže byť súčasťou ich príťažlivosti – odznak ich postavenia - byť informovaný, vzdelaný a módný.“ (HITCHINGS 2008: 322).

Hitchings uvádza ako príklad slovo *feng shui*¹⁷, preniklo do angličtiny už omnoho skôr, avšak v súčasnej dobe je veľmi pokrokové zriaďovať si obydlie podľa tohto výrazu. Hitchings ďalej vysvetľuje, že nielen v Číne, ale aj všade vo svete sa ľudia snažia naučiť žiť a bývať v harmónii, vyváženom a príjemnom priestore rešpektujúcom rovnováhu v prírode a vesmíre. „Môžeme byť prekvapení ako dlho má tento výraz svoje miesto v anglickom jazyku, prvá citácia v Oxfordskom anglickom slovníku (*OED*) sa datuje od roku 1797 a tento termín bol celkom zvyčajne používaný spisovateľom Rudyardom Kiplingom viac ako 70 rokov nazad.“ (HITCHINGS 2008: 245)

Z vlastných skúseností môžem potvrdiť, že slovo *Yin and Yang*¹⁸, symbol taoizmu, je v dnešnej dobe čoraz viac obľúbeným výrazom mladých ľudí, ktorí si dávajú vytetovať tento symbol na telo.

Podľa tradičnej čínskej medicíny Hitchings vyzdvihuje priaznivé účinky slova *ginseng*¹⁹, ktoré je známe v Číne už niekoľko tisíc rokov. „John Ray to spomína vo svojom diele (*The Wisdom of God Manifested in the Works of the Creation*) z roku 1961, kde tomu dáva meno *nisi*.“ (HITCHINGS 2008: 243) Aj napriek tomu, že prvýkrát bol výraz *ginseng* spomenutý omnoho skôr, v súčasnosti sa bežne používa v anglickej hovorovej reči.

Zaujímavá by bola otázka, že čo je vlastne anglický jazyk 21. storočia. Podľa Hitchingsa sa nápad o splnení potreby univerzálneho svetového jazyka splnil a stal sa reálnym. V knihe *The Secret Life of Words* (2008) sa ďalej hovorí: „Anglický jazyk sa stal *lingua franca* v oblasti informačných technológií, vedy, medicíny. Prominentnú pozíciu, ak nie dominantnú má vo vzdelávaní, medzinárodnom podnikaní a žurnalizme. Je pracovným jazykom Organizácie Spojených Národov (OSN).“ (HITCHINGS 2008: 336) Paradoxom teda je, že podľa Hitchingsa hovorí v dnešnej dobe anglickým jazykom v Číne, ale aj vo svete viac ľudí, ako obyvatelia, pre ktorých je angličtina materským jazykom. Z toho vyplýva, že mnoho jazykov z toho dôvodu vymiera. (HITCHINGS 2008: 339)

Hitchings zobrazuje situáciu aj z iného pohľadu, kde vystihuje niektoré štáty sveta, ktoré z politických príčin vnímajú angličtinu v negatívnom svetle, pretože je spájaná

¹⁷ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.2

¹⁸ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.2

¹⁹ Bližšie o pôvode slova v kapitole 4.1

s konzumnou spoločnosťou, podnikaním, materializmom, módou a zábavou a jej použitie zaostáva za duchovným poznaním sveta. (HITCHINGS 2008: 338)

Avšak aj napriek takýmto negatívnym stránkam modernej angličtiny, som na základe Hitchingsa uznala, že vďaka poznaniu tohto jazyka aj so všetkými jeho vypožičanými slovami z čínštiny, som mohla čerpať z anglicky písanej literatúry, a tým pádom napísať túto prácu. Ďalej Hitchings vysvetľuje, že podľa momentálneho vývoja je teda veľmi pravdepodobné, že v budúcnosti sa ich vzájomné ovplyvňovanie môže znásobiť a tieto účinky môžu prelomiť veľkú bariéru medzi východom a západom.

„Nad zeměmi, kde se mluví čínsky, slunce nikdy nezapadá,“ říkaval už otec Čínske republiky Sunjatsen. (KANE 2009: 19)

Záver

Anglický jazyk je v súčasnosti jedným z najrozšírenejších jazykov na svete, čím sa stáva najčastejšie používaným dorozumievacím prostriedkom medzi ľuďmi rozdielnych národností. Vďaka geografickej pozícii a bohatej histórii Britských ostrovov sa zároveň formovala aj slovná zásoba angličtiny, nakoľko bola ovplyvnená mnohými jazykmi. Keďže v minulosti bola značná časť Veľkej Británie okupovaná a podmaňovaná rôznymi okolitými národmi, dôkazom toho je aj výskyt starých výpožičiek z latinčiny, nemčiny, francúzštiny, či iných škandinávskych jazykov. V neskoršom období sa vďaka ekonomickému rozvoju, industrializácii a voľnému pohybu národov rozširovala slovná zásoba anglického jazyka najmä z francúzskeho jazyka, španielskeho a talianskeho jazyka.

V modernej dobe slúžia vypožičané slová v anglickom jazyku skôr na vyplnenie medzier v slovnej zásobe a veľakrát bývajú odrazom módy a prestíže jednotlivých cudzích krajín, odkiaľ boli slová prijaté. Príčinou, prečo je tomu tak, je v prvom rade konzumná spoločnosť, masmédiá a internet a súčasne aj úroveň vzdelania a záujmu hovoriacich.

Dôvod prijímania ázijských vypožičaných slov, ktoré sú taktiež súčasťou anglického jazyka, je úzko spätý s históriou a doslova zvedavosťou, nakoľko obyvateľom Veľkej Británie už nestačili suroviny a produkty dostupné v Európe. Vďaka ekonomickému rozvoju, modernejším technológiám a vynálezom sa Briti mohli dostať ďalej do sveta a objavovať nepoznané územia. Lákalo ich to exotické a neznáme bohatstvo východu. Expanziou si podmanili kolónie v Ázii, a tým sa slovná zásoba začala obohacovať aj rôznymi výpožičkami z indického, čínskeho, tibetského, malajského, japonského, či kórejského jazyka.

Takýmto štýlom sa teda rozširovala slovná zásoba angličtiny aj vypožičanými výrazmi z čínskeho jazyka. Námorný obchod, misionári, britská kolonizácia, čínski imigranti v Amerike, sinológovia, anglickí spisovatelia a moderná kozmopolitná spoločnosť, všetky tieto aspekty vo veľkej miere ovplyvnili a dopomohli k prijímaniu vypožičaných slov z čínštiny do angličtiny. Na základe práce s etymologickým slovníkom anglického jazyka sa čínske výpožičky dajú ďalej klasifikovať do rôznych oblastí podľa ich lexikálneho významu, čo bol zároveň aj jeden z cieľov mojej práce. Tieto sémantické oblasti som rozdelila do 6 kategórií: 1. jedlá a ingrediencie, 2. meditatívne slová a čínska filozofia, 3. povolania, športy a spoločenské hry, 4. čínske tradičné oblečenie, 5. prírodné javy a 6. slová označujúce čínsky jazyk. Rozdelenie výpožičiek do týchto oblastí mi umožnilo bližšie určiť dôvody, prečo sa slová z čínštiny prijímali.

Z historického pohľadu je jednou z hlavných príčin práve čínska kuchyňa, ktorej suroviny boli nedostupné v Európe a Amerike, a preto čínske slová, pre ktoré neexistoval anglický termín, sa jednoducho vypožičiavali. Ďalším dôvodom boli čínske zvyky, ktoré pôsobili natoľko odlišne od európskych, že pre ne neexistoval anglický preklad, a tak sa tiež stali výpožičkami z čínštiny. Dá sa povedať, že v minulosti spĺňali tieto čínske výrazy základný význam slova.

V súčasnosti sa vďaka politickému postaveniu Číny a modernej konzumnej spoločnosti prijímajú vypožičané slová skôr z dôvodu prestíže a moderného životného štýlu. Hovoriaci sa používaním týchto slov snažia vyplniť medzeru pri konverzácii a zároveň tým zaujať svoje okolie. Na základe výsledkov práce z pohľadu formovania slov v anglickom jazyku je najprogresívnejším spôsobom rozširovania slovnej zásoby vypožičiavanie cudzích slov. Z dôvodu toho, že oba jazyky sú analytické, tak najčastejším slovným druhom, ktorý sa z čínštiny vyskytoval v angličtine je podstatné meno.

Ak sa bude moderná spoločnosť vyvíjať podobným štýlom ako doteraz, tak z tohto pohľadu sa dá predpovedať, že slovná zásoba oboch jazykov sa bude naďalej dopĺňať a obohacovať o nové výpožičky.

Resumé v anglickom jazyku

The vocabulary of English language is characterized by accepting many borrowings from other foreign languages. Even if there is a vast majority of English words coming from Latin, French, Greek, Old Norse and other European languages, the influence of Asian languages is also popular.

The fact that English language accepted loanwords from Chinese language is related with the English history in which China also played a significant role. In addition, there is a further explanation how the vocabulary of English language was enriched. According to the findings, the lexical meaning of Chinese borrowings enabled to place them in certain categories. This thesis is to prove that the interacting process of accepting new words from Chinese into English and vice versa is still active.

Key words

English language

Vocabulary

Word formation

Chinese

Borrowings

Zoznam literatúry

BAKEŠOVÁ, Ivana. *Čína ve XX. století, díl I*. Olomouc: UP, 2001.

English Words from Chinese

<http://www.zompist.com/chinawords.html>, (9.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=cashmere&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=chow+chow&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=cumshaw&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=bok+choy&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=brainwashing&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=china&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=confucianism&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=pidgin&searchmode=none>, (15.6.2010)

HARPER, Douglas. **Online Etymology Dictionary**.

<http://www.etymonline.com/index.php?search=taoism&searchmode=none>, (15.6.2010)

HITCHINGS, Henry. *The Secret Life of Words*. London: John Murray (Publishers), 2008.

IVANOVÁ- ŠALINGOVÁ, Mária, MANÍKOVÁ, Zuzana. *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1983.

KANE, Daniel. *Knížka o čínštině*. Z angl. originálu přel. Lukáš Havlíček, Eva Janková, Ondřej Kučera, Lucie Olivová, Hana Trísková a David Uher. Mirošovice: DesertRose, 2009.

MANSER, Martin H., TURTON, Nigel D. *Advanced Learners' Dictionary*. Ware Hertfordshire, Wordworth Edition: 1998.

ONIONS, C.T. *The Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford: Oxford University Press, 1966.

PEPRNÍK, Jaroslav. *English lexicology*. Olomouc: UP, 2006.

RUBINSTEIN, Murray A. *The Origins of the Anglo-American Missionary Enterprise in China*. London: The Scarecrow Press, 1996.

Svět Číny. Z čín. přel. Dušan Andrš a David Sehnal. Praha: Knižní klub, 1997. 240 s. ISBN 80-7176-420-5.

VACHEK, Josef. *Historický pohled na dnešní angličtinu*. Praha: SPN, 1962.

VESELOVSKÁ, Ludmila. *English Morphology and Morphosyntax: Syllabi, Examples and Exercises*. Olomouc: UP, 2005.

VOCHALA, Jaromír. *Čínsko-Český Česko-Čínsky Slovník*. Voznice: LEDA, spol. s.r.o., 2003.

WANG, Y.C. *Chinese Intellectuals and the West*. Durham: The University of North Carolina Press, 1966.

WILTSHIRE, Trea. *Encounters with China*. Hong Kong: FormAsia Books Limited, 2003.

YUNG Judy, CHANG Gordon H., LAI, Him Mark. *Chinese American Voices*. Los Angeles: Regents of the University of California, 2006.

ZHANG, Donghui. *Between Two Generations: Language Maintenance and Acculturation among Chinese Immigrant Families*. El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC, 2008.

Zoznam príloh

Príloha č. 1 – zoznam vypožičaných slov podľa anglického etymologického slovníka

Príloha č. 2 – môj kompletný zoznam vypožičaných slov

Prílohač. 3 – zoznam vypožičaných ázijských slov slov z internetu

Príloha č. 1

Podľa Onionsa sú slová v zozname vypožičané zo slovníka *The Oxford Dictionary of English Etymology* (1966).

1. bohea - „finest kinds of black tea“ str. 104
2. cashmere - „shawl made of fine wool obtained from the cashmere goat“ str. 150
3. china - „fine semi-transparent earthenware“ str. 170
4. chin-chin - „phr. Of salutation“ str. 170
5. Chinese - „native of China“ str. 170
6. chop - „quick“ str. 172
7. chopsticks - „pair of sticks used by the Chinese for eating“ str. 172
8. chop suey - „Chinese dish“
9. chow - „dog of Chinese breed“ str. 173
10. chow-chow – „A.- mixture, mixed, B.- Chinese dog“ str. 173
11. compound - „in the East, enclosure within which a (European) residence or factory stands“ str. 199
12. Confucian – „pert. to the Chinese philosopher“ str. 204
13. congou – „black tea“ str. 204
14. cumquat – „small variety of orange“ str. 235
15. fan-tan – „Chinese gambling game depending on divisions by four“ str. 344
16. Galingale – „mild ginger of Ko (a district of Kanton)“ str. 386
17. ginseng
18. gobang – „chessboard“ str. 404
19. hyson – „green tea from China“ str. 457
20. Japan – „sunrise, Orient“ str. 492
21. Joss – „Chinese idol“ str. 497
22. ju-jitsu – „team of wrestling and physical training, (lit. soft,yielding+science)“ str. 499
23. junk – „native Chinese vessel, esp. Of the China seas“ str. 500
24. kaolin – „name of a mountain in N. China, whence the stuff was orig. Obtained“ str. 502
25. ketchup – „sauce made from mushrooms, etc.“ str. 504
26. kotow/kow-tow – „Chinese gesture of respect by touching the ground with the forehead“ str. 509

27. li – „Chinese itinerary measure“ str. 525
28. li – „Chinese weight“ str. 525
29. likin – „Chinese provincial transit duty“ str. 528
30. litchi/lichi – „Chinese fruit“ str. 531
31. loquat – „rush orange“ str. 537
32. mah-jong – „game resembling dominoes“ str. 546
33. mandarin – „Chinese official“ str. 550
34. paktong – „Chinese nickel silver“ str. 641
35. pekin – „Chinese place –name“ str. 662
36. pekoe – „superior black tea, so called because the leaves are pickled young while the down is on them.“ Str. 662
37. pidgin/pigeon – „Chinese perversion of business, used for ‘occupation’ or ‘affair’“ str. 679
38. pongee – „unbleached Chinese silk“ str. 695
39. sampan – „small Chinese boat“ str. 786
40. shanghai – „render insensible and ship on board a vessel wanting hands(perh. orig. one destined in Shanghai)“ str. 816
41. shinto – „Chinese *shin tao* way of the gods.“ Str. 821
42. shogun – „substitution for Chinese ‘lead army’“ str. 822
43. silk – „(fabric made from) the soft lustrous fibre woven by certain moths that feed on mulberry leaves.“ Str. 827
44. souchong – „fine variety of black tea“ str. 847
45. soy – „sauce prepared from the soya bean“ str. 849
46. sycee – „fine silk“ str. 895
47. Taoism – „one of the three religions of China“ str. 903
48. tea – „(leaves of) a plant, *Thea Chinensis* *Camellia theifera*, from which a beverage is made.“ Str. 906
49. twankay – „variety of green tea, var. of *Tunki* or *Tunchi* name of two streams and a town in China“ str. 951
50. tycoon – „business magnate“ str. 953
51. typhoon – „cyclonic storm in the China seas“ str. 953
52. whangee – „cane made from bamboo-like plants“ str. 1001
53. yamen – „Office of a Chinese mandarin“ str. 1017
54. yen – „gold or silver coin, the monetary unit“ str. 1019

Príloha č. 2

Toto je kompletný zoznam, ku ktorému som sa dopracovala počas písania mojej práce, pochádza z rôznych zdrojov, ktoré sú uvedené v bibliografii.

1. bohea
2. bok choy
3. bonsai,
4. brainwashing*
5. cashmere
6. cheongsam
7. china
8. chin-chin
9. Chinese
10. chop
11. chopsticks
12. chop suey
13. chow
14. chow-chow
15. chow Mein
16. compound
17. Confucian
18. congou
19. cumquat
20. cumshaw
21. dim sum
22. fan-tan
23. feng-shui
24. Galingale
25. ginseng
26. gobang
27. Gung ho
28. hyson

29. Japan
30. Joss
31. ju-jitsu
32. junk
33. kaolin
34. ketchup
35. kowtow/kow-tow
36. Kung fu
37. li
38. li
39. likin
40. litchi/lichi
41. loquat
42. mah-jong
43. mandarin
44. paktong
45. pekin
46. pekoe
47. pidgin/pigeon
48. pinyin
49. pongee
50. qipao/chipao
51. sampan
52. shanghai
53. shinto
54. Shih-tzu
55. shogun
56. silk
57. souchong
58. soy
59. sycee
60. Tai chi
61. Taoism
62. tea

- 63. tofu
- 64. twankay
- 65. tycoon
- 66. typhoon
- 67. weiqi - go,
- 68. whangee
- 69. Wok
- 70. Wu shu
- 71. yamen
- 72. yen
- 73. yin yang

Príloha č. 3

Tento internetový zoznam zahŕňa rôzne ázijské výpožičky.

Vysvetlivky:

Amoy – amojský dialekt

C.- Cantonese – kantonsky dialekt

Japanese - japončina

Korean – korejský jazyk

Malay - malajština

M- mandarin Chinese – čínština

Persian – perzský jazyk

Sanskrit - sanskrit

Vietnamese - vietnamština

aikido - **Japanese** *aikidō* ← **M.** hé ‘unite’ + qì ‘chi’ + dào ‘way’

banzai - **Japanese** ← **M.** wànsuì ‘10,000 years’

Beijing- **M.** běijīng ‘northern capital’

bok choy - **C.** baak choy = **M.** báicài ‘white vegetable’

bonsai - **Japanese** ← **M.** pén ‘basin’ + zāi ‘plant’ (but the **M.** term is now *pénjǐng*)

bonze - **Japanese** *bonsō* ← **M.** *fánsēng* ‘Buddhist monk’; *fán* ← Sanskrit *brāhmaṇas* ‘Brahmins’

bushido - **Japanese** *bushidō* ← wǔshì ‘warrior (war-person)’ + dào ‘way’

Canton - **M.** Guǎngdōng ‘wide east’— now the name of the province not the city, which is Guǎngzhōu ‘wide state’

chai - Russian ‘tea’ ← **M.** chá

Jackie **Chan** - **C.** chan = **M.** chén ‘arrange’, a common surname

cheongsam - **C.** = **M.** chángshān ‘long clothes’

chi - **M.** qì ‘breath, spirit, vitality’

China - Sanskrit *Chīna* ← (probably) **M.** Qín dynasty

china (ware) - Persian *chīnī*— the first (17th century) citations in English are apt to be spelled *chiney*, *cheney*— ← Sanskrit *Chīna* (*q.v.*)

chin chin (toast) - **M.** *qīng-qīng*

Ching - **M.** Qīng dynasty = ‘pure’

chop chop (fast) - Pidgin ← **C.** kap

chop suey - **C.** zaap6 seoi3 = **M.** zásuì ‘mixed pieces’

chopsticks - loose Pidgin translation of **C.** fai chi = **M.** kuàizi ‘fast ones’

chow mein - **C.** chau mīn = **M.** chǎomiàn ‘stir-fried noodles’

chow (dog) - Pidgin ← **C.** kau = **M.** gǒu

chow (food) - Pidgin ← **M.** chǎo ‘stir-fry’

Chung-Kuo - **M.** Zhōngguó ‘middle country’, i.e. China

Confucius - Latin ← **M.** Kǒng fūzǐ ← family name kǒng ‘hole’ + a title, ‘master’

daimyo - **Japanese** *daimyō* ← **M.** dànmíng ‘big name’

dazibao - **M.** dàzìbào ‘big character newspaper’

dim sum - **C.** dim2 sam1 = **M.** diǎn xīn ‘order heart’

dojo - **Japanese** *dōjō* ← **M.** dào ‘way’ + chǎng ‘yard’ (i.e. ‘place of the Way’)

egg foo young - **C.** fu yung = **M.** fúróng ‘hibiscus’

feng shui - **M.** fēngshuǐ ‘wind-water’

futon - **Japanese**, from earlier *hoton* ← **M.** pú ‘reed’ + tuán ‘body, mass’; the use of 布 (**M.** bù ‘cloth’) is a modern substitution.

gaijin - **Japanese** ‘foreigner’ ← **M.** wàirén ‘outsider’ = ‘outside, foreign’ + ‘person’

geisha - **Japanese** ← **M.** yì ‘art’ + zhě ‘person’

General Tso’s chicken - after Zuǒ Zōngtáng; zuǒ = ‘left’

ginkgo - a misreading of **Japanese** 銀杏 as gin + kyo = **M.** yínxìng ‘silver apricot’

ginseng - **M.** rénshēn ‘man’ + ‘ginseng’

gwailo - **C.** gwai2 lou2 = **M.** guǐlǎo ‘ghost’ + a despective suffix, probably etymologically equivalent to lǎo ‘old’

gung ho - **M.** gōng hé ‘work together’, introduced into English by Major Evans Carlson; apparently an abbreviation for *gōngyè hézuòshè* ‘industrial workers cooperative’

haiku - **Japanese** ← **M.** páijù ‘amusement-sentence’

Han - **M.** Hàn, name of the dynasty, which has become the normal word for ethnic Chinese

Hanoi - **Vietnamese** ← **M.** hé ‘river’ + nèi ‘inside’

hanzi - **M.** hànzì ‘Chinese character’

hapkido - **Korean** ← **M.** hé ‘unite’ + qì ‘chi’ + dào ‘way’

Ho Chi Minh - **Vietnamese** ← **M.** hú zhīmíng ‘lake’ + ‘goal-bright’

Hong Kong - **C.** Hēunggóng = **M.** Xiānggǎng ‘fragrant port’

Huang Ho - **M.** Huáng Hé ‘yellow river’; *hé* was the original name of the river, but became generalized to refer to any river, so that an adjective was needed

Hunan - **M.** Húnán ‘lake-south’, the lake being Dòngtíng

I Ching - **M.** yìjīng ‘change-classic’

Japan - **Malay** ← **M.** Rìběn ‘sun-origin’

judo - **Japanese** *jūdō* ← **M.** róudào ‘gentle way’

jujitsu - **Japanese** *jūjutsu* ← **M.** róushù ‘gentle art’

kanji - **Japanese** ← **M.** hànzì ‘Chinese character’

kendo - **Japanese** *kendō* ← **M.** jiàndào ‘sword-way’

ketchup - **Malay** *kechap* ‘vinegary sauce’ ← **Amoy** kētsiap ‘fish brine’; 1st character uncertain; 2nd is **M.** zhī ‘juice’

kirin - **Japanese** ← **M.** qílín; OED defines as ‘male + female’

koan - **Japanese** *kōan* ← **M.** gōng àn ‘fair, public’ + ‘case, plan’; said to be an abbreviation for *gōngfǔ àndú* ‘public (legal) documents’— something like ‘case law’

kowtow - **M.** kòutóu ‘knock head’

kumquat - **C.** gam1 gwat1 = **M.** jīnjú ‘golden orange’

kung fu - **C.** gōngfū ‘work, service’ = ‘merit’ + ‘man’

kung pao - **C.** gōngbǎo ‘palace-defend’ (a military title-- specifically, the guardian of a prince)

Kuomintang - **C.** Guómíndǎng ‘nation-people-party’

Kyoto - **Japanese** *Kyōto* ← **M.** jīngdū ‘capital-capital’

Lao Tze - **M.** lǎo ‘old’ + zǐ ‘son’

li (measure) - **M.** lǐ

loquat - **C.** luh kwat = **M.** lújú ‘reed orange’

lose face - loan-translation of diū liǎn ‘lose face’

lychee - **M.** lìzhī ‘litchi’ + ‘branch’

mahjongg - *ma chiung* = **M.** májiāng ‘hemp general’; the ‘sparrow’ referred to in OED and AHD seems to be a confusion with a **C.** alternate name

manga - **Japanese** ← **M.** mànhuà ‘unrestricted picture’

Mao - **M.** máo ‘fur, wool’ (his given name Zédōng is ‘radiance’ + ‘east’)

Meiji - **Japanese** ← **M.** míngzhì ‘bright-rule’

Ming - **M.** míng ‘bright’

miso - **Japanese** ← **M.** wèicēng ‘taste-noisy’

Mulan - **M.** mùlán ‘magnolia’ = ‘wood-orchid’

ni hao - **M.** nǐhǎo ‘hello’ = ‘you’ + ‘good’
ninja - **Japanese** ← **M.** rěnzǎ ‘endure-person’
oolong - **M.** wūlóng ‘black dragon’
pekoe - **Amoy** pak-ho = **M.** báiháo ‘white down’
Peking - **C.** Bākgīng ← **M.** Běijīng ‘northern capital’
pinyin - **M.** pīnyīn ‘join sound’
qigong - **M.** qìgōng ‘breath work’
ricksha - **Japanese** jinrikisha ← **M.** rénlichē ‘man-power-vehicle’
Ranma - **Japanese** ← **M.** luànmǎ ‘wild horse’
ronin - **Japanese** rōnin ← **M.** làngrén ‘wave man’, metaphorically, ‘wanderer’
samisen - **Japanese** shamisen ← **M.** sān + wèi + xiàn ‘three taste cord’ (perhaps wèi is used as a measure word here); earlier English cites like *shamshin* (1616) come directly from the **M.** sānxián ‘three-string’
sampan - **M.** sānbǎn ‘three planks’; the modern **M.** term however is shānbǎn
sensei - **Japanese** ‘master, teacher’ ← **M.** xiānshēng ‘gentleman, ancestor’ = ‘first’ + ‘born’
seppuku - **Japanese** ← **M.** qiēfù ‘cut belly’
Shanghai - **M.** Shànghǎi ‘upper sea’
Shantung - **M.** Shāndōng ‘mountain-east’, these being the Taihang mountains
Shaolin - **M.** shǎolín ‘young forest’
shar-pei - **M.** shāpí ‘sandy skin’
shihtzu - **M.** shēzi gǒu ‘lion dog’
Shinto - **Japanese** Shintō ← shéndào ‘god way’
shogun - **Japanese** shōgun ← jiāngjūn ‘general’ = ‘use’ + ‘army’
shunga - **Japanese** ← **M.** chūnhuà ‘spring picture’
silk - Old English *sioluc*. From here the journey is tortuous, perhaps a little too much so: Old Slavonic *šelkŭ* ← Greek *Sēres* ‘Orientals’, i.e. perhaps ‘the silk people’ ← some Altaic precursor of **Mongolians** *sirkek* ← **Old Chinese** *si-*, **M.** *sī*
souchong - **C.** siu chung = **M.** xiǎozhǒng ‘small sort’. *Lapsang* is a proper name
soy - **Japanese** shōyu ← **M.** jiàngyóu ‘paste’ + ‘oil’
Sun Yat Sen - **C.** ← **M.** Sūn Yìxiān ← sūn ‘grandchild’ + ‘excellent immortal’
Szechwan - Sìchuān ‘four rivers’, short for *chuānxiá sì lù* ‘rivers-gorges four provinces’
tae kwon do - **Korean** ‘kick-punch-way’ ← **M.** táiquándào ‘trample-punch-way’
Tai Chi (Chuan) - tàijíquán ‘too extreme fist’
Taiwan - Táiwān ‘platform bay’, though probably ‘platform’ is only used for its sound, to

represent a native non-Chinese name

Tang - **M.** Táng, name of the dynasty

Tao - **M.** dào ‘way’

tea - **Amoy** te = **M.** chá

Tienanmen - **M.** tiān’ānmén ‘heaven-calm-gate’

tofu - **Japanese** *tōfu* ← **M.** dòufǔ ‘beans-rotten’

Tokyo - **Japanese** *Tōkyō* ← **M.** Dōngjīng ‘eastern capital’; *Tonkin* has the same etymology, borrowed into **Vietnamese**

tong - **C.** tong = **M.** táng ‘meeting hall’

tycoon - **Japanese** *taikun* ← dàjūn ‘great monarch’

typhoon - **C.** tai fung = **M.** dǎfēng ‘great wind’

wok - **C.** = **M.** guō

won ton - **C.** wan tan = **M.** hún tún ‘irregular pasta’

Wong - **C.** wong ← **M.** wáng ‘king’

Xinhua (News Agency) - **M.** xīnhuá ‘new’ + ‘flowery, China’

yang - **M.** yáng ‘sun, bright, masculine’

Yangtze - **M.** Yángzǐ Jiāng ‘raise’ + diminutive + ‘large river’, a local name for the lower reaches; the **M.** for the entire river is Cháng Jiāng ‘long-river’; *jiāng* was the original name of the river, but this was generalized to all rivers, necessitating a disambiguating adjective

yen (money) - **Japanese** ← **M.** yuán ‘first, primary’

yen (yearning) - **C.** yan = **M.** yǐn ‘addiction’

yin - **M.** yīn ‘moon, dark, feminine’

yuan (money) - **M.** yuán ‘round’

zaibatsu - **Japanese** ← **M.** cái ‘wealth’ + fá ‘wealthy person or family’

Zen - **Japanese** ← **M.** chán(nǎ) ‘meditation’ ← Sanskrit *dhyāna*

Zhou Enlai - **M.** zhōu ‘circle’, a common surname; *Ēnlái* is ‘favor-comes

